

OP WEG NAAR ZELFREDZAAMHEID

Scriptie, 26-6-2020

Een onderzoek naar de behoeftes en bevindingen van statushouders en hulpverleners binnen stichting X met betrekking tot zelfredzaamheid, met als doel het verbeteren van de zelfredzaamheid van statushouders.

Dominique van Berlo

Studentnummer: 2852330

Afstudeerprofiel: breed

Progresscode: 90V4B-AFOZ

Fontys Hogeschool te Eindhoven

Sociale Studies

Afstudeerbegeleider: Stefan Assink

Samenvatting

In de huidige participatiesamenleving is het van belang dat iedere burger zoveel mogelijk zijn eigen regie heeft en eigen verantwoordelijkheid neemt, met participatie als doel. De overheid besteedt veel aandacht aan zelfredzaamheid van burgers, het is de taak van gemeenten om ervoor te zorgen dat burgers zelfredzaam worden. Zelfredzaamheid van statushouders draagt bij aan participatie en uiteindelijk aan succesvolle integratie binnen de Nederlandse samenleving.

Stichting X biedt maatschappelijke begeleiding aan statushouders en heeft als doel statushouders een goede start in de samenleving te bieden waarbij het streven is dat ze na zes maanden zelfredzaam zijn. In de praktijk blijkt dat de statushouders na zes maanden niet zelfredzaam zijn omdat ze na het traject nog vaak bij stichting X komen voor hulp. De hoofdvraag van dit onderzoek is:

“Op welke wijze kunnen de hulpverleners binnen stichting X de statushouders beter begeleiden zodat de statushouders aan het eind van het traject (6 maanden) een hoge mate van zelfredzaamheid* bereiken?”.

Om hier antwoord op te kunnen geven, zijn binnen dit kwalitatieve onderzoek twee populaties geïnterviewd; zes statushouders en vijf hulpverleners. Uit de interviews zijn nieuwe inzichten naar voren gekomen, die beschreven zijn in het resultatenhoofdstuk. Aan de hand van de conclusies, zijn aanbevelingen geschreven gericht op; begeleiding met hulpmiddelen, verbeterde informatievoorziening en vaardigheden van hulpverleners. Ten slotte wordt er kritisch terug gekeken naar de uitvoering van het onderzoek.

** definitie van de stichting: zelfstandig leven leiden, eigen problemen oplossen of met hulp van het sociale netwerk.*

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport 'Op weg naar zelfredzaamheid'. Deze scriptie is opgesteld als afstudeeronderzoek aan de opleiding Sociale Studies te Eindhoven. Met deze laatste stap zal ik hopelijk mijn diploma behalen en zal er een nieuwe fase in het leven beginnen.

Met veel plezier heb ik bij Stichting X statushouders mogen begeleiden. Het was een mooie tijd in mijn studie en met het onderzoek zal ik definitief deze periode afsluiten. Via deze weg ben ik dan ook bij het onderzoek uitgekomen. Binnen stichting X wordt er begeleiding geboden, met als doel een goede start in de Nederlandse samenleving en zelfredzaamheid. Hopelijk kan ik door dit onderzoeksverslag een bijdrage leveren aan het verbeteren van de begeleiding.

Sinds eind maart 2020 heb ik vele uren geïnvesteerd in dit onderzoek, in het begin was het lastig om een plek en een geschikt onderwerp te vinden. Uiteindelijk ben ik weer op de vertrouwde plek teruggekomen en ben ik als een locomotief aan het werk gegaan, in het begin met wat opstartproblemen, maar later in volle vaart richting de eindbestemming.

Hoewel de locomotief soms even wat storing had, vertrok deze daarna snel weer verder. Ik ben dan ook trots op mezelf dat ik deze scriptie op tijd heb afgerond. Tijdens het onderzoek heb ik begeleiding gehad van verschillende mensen, waarvan ik er een paar benoem. S. Assink, afstudeerbegeleider; voor de begeleiding, het vertrouwen dat je me gaf dat ik op de goede weg zat en het advies gaf om tóch nog voor die deadline vóór de zomer te gaan. Daarnaast wil ik T. Penninkhof bedanken; dat ik de kans heb gekregen om mijn onderzoek binnen de stichting te volbrengen en nogmaals bedankt aan alle respondenten! Zonder jullie had deze scriptie hier nu niet gelegen.

Veel leesplezier!

Dominique van Berlo

26 juni 2020, Meterik.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Voorwoord	3
Inleiding.....	6
Hoofdstuk 1 Context en probleemschets.....	7
1.1 Probleemanalyse	7
1.2 Probleemstelling (& verificatie).....	11
1.3 Hoofdvraag en deelvragen.....	12
1.4 Begripsafbakening	12
H2: Theoretisch kader	13
H3: Methodologie.....	18
3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef.....	18
3.2 Dataverzamelmethode.....	19
3.3 Meetinstrument.....	21
3.4 Data-analyse	22
H4: Resultaten	23
4.1 Statushouders	23
4.2 Hulpverleners.....	26
H5: Conclusie en aanbevelingen.....	32
5.1 Conclusie.....	32
5.2 Aanbevelingen	35
H6: Discussie.....	37
6.1 Betekenis en bruikbaarheid.....	37
6.2 Sterkte- en zwakteanalyse.....	38
Literatuurlijst	39
Bijlagen.....	44
Bijlage 1: Zelfredzaamheidsmeter	44
Bijlage 2: Toestemmingsbrief leeg.....	45
Bijlage 3: Topiclijst hulpverleners	46
Bijlage 4: Topiclijst statushouders	47
Bijlage 5: Hulpmiddel interview statushouders (levensgebieden)	48
Bijlage 6: hulpmiddel interview statushouders (PowerPoint).....	49
Bijlage 7.1: codeboom statushouders (deel 1)	50
Bijlage 7.2: codeboom statushouders (deel 2)	51
Bijlage 8: Codeboom hulpverleners.....	52
Bijlage 9.1: Zelfredzaamheid-Matrix (deel 1)	53

Bijlage 9.2: Zelfredzaamheid-Matrix (deel 2)	54
Bijlage 10.1: uitwerking ecogram (deel 1).....	55
Bijlage 10.2: uitwerking ecogram (deel 2).....	56
Bijlage 11: invullijst beschermende en belastende factoren	57

Inleiding

In de huidige participatiesamenleving wordt de nadruk gelegd op de eigen regie en de eigen verantwoordelijkheid van de burger. Het beoogde doel hiervan is participatie van burgers; dat alle burgers actief deelnemen in het maatschappelijke leven. Door de overheid wordt in dat kader veel gesproken over het belang van zelfredzaamheid van burgers (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid [WRR], 2017). Het is de taak van gemeenten om burgers op de zelfredzaamheid aan te sturen (Putters, 2014). Van Rooijen, Kahman, Elferink & Avrić (2017) geven aan dat het kennisplatform Integratie & Samenleving signalen ontvangt van verschillende partijen dat statushouders niet financieel en sociaal zelfredzaam zijn. Ze hebben de financiële huishouding niet op orde en het lukt ze niet om een betekenisvol sociaal netwerk op te bouwen met Nederlanders. Zelfredzaamheid houdt in dat burgers voor zichzelf kunnen zorgen, zelfstandig door het leven gaan en zelf hun problemen oplossen ("Zelfredzaamheid", 2013). Verder in dit onderzoek komt naar voren dat statushouders uit een wij-cultuur komen, zélfredzaamheid is voor hen daarom vaak niet haalbaar (Zuithof, 2018). Het collectief bereiken van zelfredzaamheid sluit beter op de doelgroep aan, ofwel (samen)redzaamheid, dit houdt in dat iemand mee kan doen in de samenleving met hulp van zijn omgeving (WRR, 2017).

Stichting X biedt in opdracht van drie gemeenten maatschappelijke begeleiding aan statushouders en heeft als doel dat de statushouders na zes maanden zelfredzaam zijn. Stichting X gebruikt bovenstaande definitie van zelfredzaamheid, maar acht statushouders ook zelfredzaam als ze hulp aan het sociale netwerk vragen (S. Fonken, Persoonlijke communicatie, 5 maart 2020). De onderzoeker ervaaarde in de praktijk bij stichting X, dat met de huidige begeleiding, statushouders na zes maanden niet zelfredzaam zijn. Dit wordt onderkend door hulpverleners die er werkzaam zijn. Statushouders komen momenteel na het traject naar stichting X voor bijvoorbeeld hulp bij het betalen van facturen en uitleg over de post, terwijl van ze verwacht wordt dat ze dit zelfstandig of met hulp uit het sociale netwerk regelen. Er wordt echter niet verwacht dat ze complexe zaken zoals gezinshereniging of problemen met de toeslagen ook zelf oplossen, voor hulp hierbij zijn ze welkom op het spreekuur. Voor stichting X is het dus belangrijk dat statushouders na het traject minder hulp behoeven vanuit de stichting en meer zelf of met behulp van het netwerk kunnen. Derhalve is het onderzoek relevant want het geeft kennis en inzicht om de begeleiding naar zelfredzaamheid binnen stichting X te verbeteren. Er wordt gekeken naar de huidige begeleiding en wat er beter kan. Daarnaast komt naar voren wat de hulpverleners van stichting X nodig hebben om beter te kunnen begeleiden en wat statushouders nodig hebben om zelfredzamer te zijn aan het einde van het traject van zes maanden.

Opbouw onderzoeksrapport

In het eerste hoofdstuk worden de context en probleemschets beschreven. In de probleemanalyse komt op beleidsniveau, organisatieniveau en individueel niveau het thema zelfredzaamheid aan bod. In dit hoofdstuk worden ook de probleemstelling, doelstelling, vraagstelling en begripsafbakening beschreven. In hoofdstuk twee worden theoretische inzichten beschreven die aansluiten op het onderzoeksthema. Aan bod komt onder andere de financiële en sociale zelfredzaamheid, hoe er begeleid kan worden, en de zelfredzaamheidsmatrix. In hoofdstuk 3 komt de methodologie aan bod, met de beschrijving van de onderzoekspopulatie, steekproef, dataverzamelmethode, meetinstrument en data-analyse. In hoofdstuk 4 komen de resultaten aan bod, in hoofdstuk 5 wordt per deelvraag de conclusie uitgezet en wordt de hoofdvraag beantwoord. Daarbij worden ook de aanbevelingen voor stichting X beschreven. In hoofdstuk 6 wordt kritisch gekeken naar de onderzoeksresultaten.

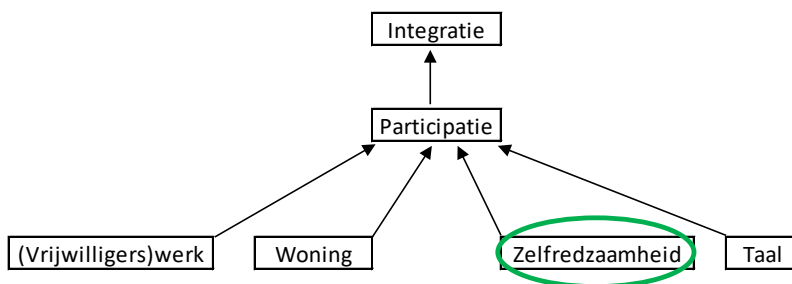
Hoofdstuk 1 Context en probleemschets

1.1 Probleemanalyse

Hieronder is op drie niveaus beschreven wat er speelt op het gebied van zelfredzaamheid bij statushouders. Op macroniveau worden onder andere de participatiesamenleving, het nieuwe inburgeringsstelsel en de ontzorgwet beschreven. Op mesoniveau spitst de beschrijving zich toe op stichting X waarbinnen dit onderzoek plaatsvindt en op microniveau op de statushouders.

Macroniveau

In 2013 kondigde Koning Willem-Alexander tijdens de troonrede de ontwikkeling van verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving aan. Hiermee werd verwacht dat burgers de verantwoordelijkheid zouden nemen over hun eigen leven en hun omgeving, mits ze dit kunnen (Rijksoverheid, 2013). Het idee is dat iedereen zijn of haar eigen kracht inzet, waardoor hij of zij naar eigen kunnen, meedoet in de samenleving. Hierdoor ontstaat een samenleving waarin iedereen meedoet en niemand buiten spel wordt gezet (Movisie, 2015). Toch blijkt dat door deze ontwikkeling autochtone en allochtone Nederlanders verder uit elkaar drijven (Azghari, Van de Vijver, & Hooghiemstra in Azghari & Janssen, 2019). Movisie (2017) geeft aan, dat de burgerinitiatieven die ontstaan ten goede van de participatiesamenleving, veelal geïnitieerd worden door goedgeschoolde en autochtone burgers. De kans op een scheiding tussen de goedgeschoolde autochtone burgers en de groep die het al moeilijk had; mensen in een lage sociaaleconomische klasse, allochtone burgers, mensen met een beperking en ouderen, wordt hierdoor alleen maar groter. Professor Schaafsma (In Maas, 2018) geeft aan dat Nederland een veeleisende samenleving heeft. In New York is eenzelfde maatschappij en voor Schaafsma zijn de gevolgen daar zichtbaar, iedereen moet zichzelf zien te redden en de rijken worden rijker en de armen armer. De groep met allochtone burgers, kan niet goed meedoen in de samenleving, waardoor er sprake is van uitsluiting (Maas, 2018). Een veelvoorkomend fenomeen bij burgers die uitgesloten worden, is eenzaamheid. Uit cijfers van Volksgezondheidszorg.info (z.d.) blijkt dat eenzaamheid onder niet-westerse allochtone burgers met 63,7 procent aanzienlijk groter is dan eenzaamheid onder autochtone burgers met 39,1 procent. Daar waar niet-participeren een oorzaak is van uitsluiting, draagt wél participeren bij aan integratie. In het regeerakkoord over de periode 2017 tot 2021 staat dat het van belang is dat statushouders snel en succesvol integreren binnen de Nederlandse samenleving (VVD, CDA, D66, ChristenUnie, 2017). Integratie houdt in dat nieuwkomers zich mengen met de dominante bevolking van het land en tegelijkertijd contact houden met hun eigen groep (Gemeente Nijkerk, z.d.). Door te integreren kan er voor gezorgd worden dat afkomst geen rol meer speelt en iedereen gelijke kansen krijgt. Dit is het streven in een rechtvaardige samenleving (VVD et al., 2017). Er is een aantal wegen die naar succesvolle integratie kunnen leiden. Het begint bij een aantal factoren: het hebben van een woning, de taal leren, zelfredzaam zijn en werk of vrijwilligerswerk. Deze factoren zijn individueel én samen van belang voor het kunnen participeren in de samenleving (Gemeente Nijkerk, z.d.).

Figuur 1: [stappen naar integratie]

Amal Abass-Saal is directrice van inspiratie-Inc. (Zuithof, 2018), een stichting die zich inzet om ervoor te zorgen dat alle mensen actief kunnen participeren in de samenleving. Hierbij staat diversiteit van mensen centraal (Stichting Inspiratie Inc., z.d.). Amal geeft aan dat zelfredzaamheid een westers ideaal is en dat het vaak niet past bij mensen die uit een 'wij'-cultuur komen. Mensen uit een 'wij'-cultuur zullen het westerse idee van zelfredzaamheid nooit alleen kunnen behalen, daarom houdt zij zich bezig met het creëren van collectieve zelfredzaamheid (Zuithof, 2018). Doordat het sociaal netwerk van de statushouder dan hulp kan bieden, hoeft de statushouder niet zelfredzaam te zijn, maar is samenredzaamheid ook een goede manier om het te kunnen redden in de maatschappij (Van Dam & Stams, 2016).

Beleidszaken omtrent statushouders spelen ook in op zelfredzaamheid, dit geeft de actualiteit en noodzaak van het onderwerp weer. Twee actuele zaken, zijn het inburgeringsstelsel en de nieuwe ontzorgwet, beide zijn gericht op statushouders, sluiten aan op de huidige zelfredzaamheid en hebben als doel deze te bevorderen.

Om zelfstandig en actief deel te kunnen nemen in de samenleving is de inburgeringscursus een belangrijke voorwaarde (*Kamerstukken II, 33086, nr. 3, 2011*). In 2021 wordt er een nieuw inburgeringsstelsel ingesteld. De verantwoordelijkheid voor de inburgering komt weer bij de gemeenten te liggen (Polman & Fraanje, 2019). Deze verandering wordt ingezet, omdat in het vorige inburgeringsstelsel de statushouders de eigen verantwoordelijkheid kregen over onder andere hun scholingskeuze, waarna bleek dat ze deze verantwoordelijkheid niet aankonden en hulp nodig hadden van professionele organisaties (Algemene Rekenkamer, 2017). Het doel van het nieuwe stelsel is om statushouders zo snel mogelijk aan betaald werk te helpen, dit gebeurt via drie inburgeringsroutes. Jonge statushouders volgen een taalschakeltraject dat toeleidt naar een Nederlandse opleiding. De reguliere groep gaat aan de slag met taallessen en (vrijwilligers)werk om taalniveau B1 te behalen. Als bovenstaande opties niet haalbaar zijn, is er de zelfredzaamheidsroute waarin er met de statushouder gewerkt wordt naar zelfredzaamheid binnen de samenleving in 3 jaar (*Kamerstukken II, 33086, nr. 3, 2011*).

Naast het nieuwe inburgeringsstelsel komt er ook een ontzorgwet. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) wil dat gemeenten hun statushouders gaan ontzorgen, door het beheren van hun financiën gedurende de eerste paar maanden. Deze maatregelen zijn opgesteld om schuldenproblematieken te voorkomen. Daarbij is er de doelstelling dat de maatregel zal bijdragen aan inburgering en arbeidsdeelname. Doordat de statushouder niet zijn financiën hoeft te beheren is er meer tijd om naar arbeidsdeelname toe te werken en heeft de statushouder minder zorgen om zijn financiën, welke de statushouder af kunnen leiden van het inburgeringsproces. De inspectie heeft hier als uiteindelijke doel aan toegevoegd dat de statushouders financieel zelfredzaam zijn aan het einde van de ontzorgperiode, hier is begeleiding bij nodig (Inspectie SZW, 2019-a).

Mesoniveau

Voor het kunnen participeren en integreren in de samenleving zijn huisvesting, Nederlands leren, zelfredzaamheid en werk van belang (Gemeente Nijkerk, z.d.). Statushouders komen in een gemeente wonen nadat ze een woning toegewezen hebben gekregen, in huisvesting zijn ze dus voorzien. Het leren van de Nederlandse taal gebeurt in een inburgeringsschool en een traject naar werk regelt de gemeente, of ze besteden dit uit. De begeleiding naar zelfredzaamheid is de taak van stichting X. Stichting X biedt in drie gemeenten maatschappelijke begeleiding aan statushouders. Hiernaast heeft stichting X nog enkele andere taken zoals de uitvoering van participatieverklaringstrajecten en ondersteunen bij aanvragen van schuldhulpverlening (Stichting Welkom Op Weg, z.d.). Het betreft een kleinschalige stichting met een team van 7 medewerkers.

Op het moment dat statushouders een woning toegewezen krijgen in een van de drie gemeentes start het traject. Momenteel krijgt ieder nieuw huishouden een traject van zes maanden. In deze trajecten wordt voor de statushouders uitkering aangevraagd, worden ze aangemeld bij een inburgeringsschool en worden er verzekeringen afgesloten, dit is slechts een aantal zaken die geregeld moet worden. De trajecten hebben het doel om de statushouders een goede start te geven in de samenleving en om zo snel mogelijk zelfredzaam te worden. Met zelfredzaamheid wordt binnen stichting X bedoeld dat de statushouder voor zichzelf kan zorgen, zijn eigen problemen op kan lossen en zelfstandig door het leven gaat, daarbij mag het sociale netwerk ingezet worden. In de werkwijze die de stichting hanteert, is vastgelegd dat een statushouder na zes maanden het volgende moet kunnen: de post lezen en proberen te begrijpen, inloggen met DigiD en op de website van de bank, geld overmaken, acceptgiro's betalen en het budgetplan begrijpen (S. Fonken, persoonlijke communicatie, 5 maart 2020). De onderzoeker heeft in de praktijk gezien hoe er begeleid wordt binnen stichting X. Er wordt onder andere aangestuurd op het zelf begrijpen van de post, zelf proberen te bellen en het zelf controleren of de in- en uitgaven kloppen. Op andere gebieden wordt niet specifiek begeleid. De begeleiding richt zich met name op het financiële en bureaucratische stuk van zelfredzaamheid, terwijl zelfredzaamheid volgens Laurens et al. (2020) uit 13 gebieden bestaat. Er zijn momenteel geen methodische handvaten die de hulpverleners ondersteunen in hun werk.

Al enkele maanden is zelfredzaamheid een regelmatig terugkerend thema binnen stichting X. Er wordt gesproken over wat statushouders moeten kunnen om zelfredzaam te zijn en wat je kunt verwachten van de zelfredzaamheid van een statushouder, als hij bijvoorbeeld 6 maanden of een jaar in de gemeente woont. Het doel hiervan is om het traject te verbeteren, maar consensus blijft hierover uit, het is een lastig onderwerp. Een punt dat niet besproken wordt, is wat de statushouders nodig hebben in het traject, dit terwijl de begeleiding om hen draait.

Microniveau

In een working paper van Custers (z.d.) komt naar voren dat vier soorten kapitaal van belang zijn voor zelfredzaamheid: cultureel, sociaal, financieel en persoonskapitaal. Er bestaat zelfs een correlatie tussen redzaamheid en de vier kapitalen. In de tabel hieronder staan de vier kapitalen beschreven, met daarbij een korte toelichting. De gegevens zijn afkomstig uit een onderzoek van Vrooman, Gijsberts en Boelhouwer (2014).

Tabel 1 [Weergave 5 kapitalen]

Kapitaal	Subtype	Toelichting
Persoonskapitaal	Fysiek	Lichamelijke kracht of fysieke klachten en beperkingen
	Mentaal	Intelligentie, doorzettingsvermogen empathie, psychische klachten
	Esthetisch	Lichaamsproporties, uitstraling, kenmerken voor aantrekkelijkheid
Economisch kapitaal	Vaardigheden	
	Beroep	
	Inkomen	
	Vermogen	
Cultureel kapitaal	Taal en communicatie	Disposities vanuit sociale klasse bijvoorbeeld taalbeheersing en dialect
	Smaken, voorkeuren, culturele kennis, disposities Reputatie, titels, eretekenen	Verschil in klasse, bijvoorbeeld keuze golf (hoge cultuur) of voetbal (lage cultuur) Aanzen, beroemdheid, beruchtheid, onderscheidingen
Sociaal kapitaal	Netwerken voor sociale steun	Praktisch en emotionele hulp door vrienden, familie en niet-professionals (bonding)
	Netwerken voor instrumentele steun	Hulp en mogelijkheden vanuit netwerk voor realiseren van doelen, bijv vinden van baan (bridging)

Voor statushouders is het niet vanzelfsprekend dat ze veel factoren van de kapitalen hebben. Nadat ze in het thuisland hun huis, werk en familie hebben achtergelaten, komen ze in Nederland en ondervinden ze onzekerheid en stress. (Haker et al., 2016). Ze moeten opnieuw een leven opbouwen; onder andere een sociaal netwerk creëren en een baan vinden. Ze starten met een bijstandsuitkering, waardoor ze hun onafhankelijkheid en status verliezen. Waar ze in het thuisland bijvoorbeeld chirurg waren, zijn ze nu statushouder met bijstandsuitkering. De waarde van het diploma of de baan verliest ook veelal zijn waarde (Fase, Klaver, Odé, Oostveen, & Witkamp, 2019). Uit een handreiking van Bloemen, De Haan & Tichelman (2018) komt naar voren dat 13 tot 25% van de vluchtelingen te maken krijgt met een depressie of PTSS, dit staat de participatie en integratie in de weg. Een positieve mentale factor is het doorzettingsvermogen en de veerkracht dat naar voren komt bij Eritrese statushouders (De Gruijter & Razenberg, z.d.). Met veel factoren en belemmeringen op de kapitalen, is het een lastige opgave om zelfredzaam te worden.

Uit de praktijk bij stichting X blijkt dat het niet alle statushouders lukt om binnen zes maanden zelfredzaam te zijn. Er zijn statushouders die met alle post naar het spreekuur komen, omdat het zelf niet lukt deze te begrijpen en er wat mee te doen. Als statushouders zelfredzaam zouden zijn, zouden ze het of zelf oplossen, of hulp vragen in hun sociale netwerk. De onderzoeker zag bij de statushouders dat ze buiten de bureaucratische zaken ook moeite ervaren met sociale contacten. Er zijn statushouders die aangeven dat ze zich eenzaam voelen wanneer ze thuiskomen van school en dan ze niks te doen hebben. Wat opvalt bij statushouders die op gezinshereniging wachten, is dat ze veel stress ervaren. Ze kunnen zich niet goed concentreren en ze denken heel veel na. Wanneer statushouders niet zelfredzaam zijn op bijvoorbeeld financieel of sociaal gebied dan heeft dat negatieve gevolgen. Ze kunnen grote financiële problemen krijgen of eenzaam raken. Hiernaast is zelfredzaamheid een van de bouwstenen die leidt tot participatie. Doordat de kans op participatie vermindert en ze factoren hebben die negatief beïnvloedend zijn, is de kans op uitsluiting in de samenleving groot. Uitsluiting is voor statushouders absoluut niet wenselijk en het is ook niet wat de overheid beoogt met de doelen van de participatiesamenleving en het regeerakkoord: participeren en integreren.

Over het algemeen heerst het beeld dat vluchtelingen, waaronder statushouders, zielig zijn en medelijden behoeven. Hierdoor hebben de vluchtelingen geen politieke identiteit en is het enige dat overblijft, dat ze behoefte hebben aan materiële goederen. De weergave van vluchtelingen op deze manier is niet goed voor de huidige participatiesamenleving (Van der Veer, z.d.). Uit het werkveld blijkt echter een andere waarheid, vluchtelingen willen juist heel graag werken en Nederlandse vrienden; participeren.

1.2 Probleemstelling (& verificatie)

Uit de probleemanalyse blijkt dat in de huidige samenleving participeren en integreren belangrijke onderwerpen zijn, waar zelfredzaamheid een bouwsteen van is. In de praktijk blijkt dat het statushouders niet lukt om te participeren en dat er sprake is van uitsluiting. Binnen stichting X lukt het de begeleiders niet om de statushouders binnen zes maanden zelfredzaam* te krijgen. Ze weten niet hoe ze dit kunnen verbeteren en wat de statushouders nodig hebben. Wat blijkt is dat zelfredzaamheid voor statushouders een uitdaging is omdat ze weinig basis hebben op de vier kapitalen. Daarbij is de huidige begeleiding gericht op de financiële zelfredzaamheid, terwijl er ook signalen aan het licht komen op sociaal vlak.

Uit de analyse blijkt dat ondanks alle inspanningen van de hulpverleners de statushouders na een traject van een half jaar nog niet zelfredzaam* zijn. Dus de concrete stelling voor het onderzoek luidt: Voor de hulpverleners van stichting X is het onduidelijk wat nodig is om de statushouders zelfredzaam* te maken. Dit is een probleem want daardoor functioneren statushouders niet volwaardig in de samenleving. Dit heeft negatieve gevolgen voor de statushouders en de samenleving. Er ontstaan problemen op verschillende levensgebieden, zoals financiële problemen, sociale problemen en psychische problemen. De weg naar participatie en integratie wordt hierbij belemmerd en de kans op uitsluiting van statushouders binnen de samenleving is groot.

Op 16 mei 2020 is telefonisch contact geweest met een hulpverlener van Stichting X waarbij de probleemstelling is voorgelegd, ter verificatie. De hulpverlener had de volgende reactie:

Ja, ik ben het er wel mee eens dat uhm zelfredzaamheid inderdaad nog een thema is waar wij als stichting nog meer mee moeten doen. Ik vind ook wel dat uh de mensen na zes maanden niet allemaal genoeg zelfredzaamheid hebben, dus ik denk dat we samen nog wel echt moeten kijken hoe we dit kunnen verbeteren, omdat het wel een belangrijk onderdeel is van de stichting en de hulp van de cliënten. Want als er niet genoeg hulp naar zelfredzaamheid is, kan dat wel gevolgen hebben voor ja, hun leven en de kwaliteit van hun leven. (S. Fonken, persoonlijke communicatie, 16 mei 2020)

Bovenstaande hulpverlener biedt al twee jaar begeleiding naar zelfredzaamheid binnen stichting X, waardoor ze een goed beeld heeft van de huidige situatie en de gevolgen. Haar woorden onderschrijven de relevantie van dit onderzoek, omdat de statushouders nog niet zelfredzaam genoeg zijn en er gekeken moet worden hoe dit verbeterd kan worden.

Een sociaal pedagoog geeft aan dat er veel problemen zijn bij Eritrese statushouders, ze hebben moeite met integreren, er is sprake van huiselijk geweld, alcoholproblemen en ze ervaren frustraties. Door deze problemen zijn ze niet zelfredzaam. Door de problemen trekken ze zich terug in hun eigen kring en is er geen sprake van integratie (Kamerman & Kuijper, 2018). Ook in Leeuwarden blijken statushouders niet zelfredzaam, ze hebben weinig kennis, moeite met de taal, geen zinvolle dagbesteding en meisjes zijn niet weerbaar. Als er niet op wordt begeleid, zullen ze afglijden in de maatschappij (Jonker, 2018). Hieruit blijkt dat zelfredzaamheid ook in andere regio's in het land een probleem is en dat er nog grotere problemen ontstaan wanneer hier niet goed op begeleid wordt.

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om kennis en inzicht te verwerven over de manier waarop hulpverleners van stichting X, statushouders beter kunnen begeleiden naar zelfredzaamheid, zodat de begeleiding beter aan zal sluiten op wat de statushouders nodig hebben en de statushouders binnen een traject van zes maanden zelfredzamer worden. Op basis van deze kennis en inzichten zullen aanbevelingen geschreven worden aan stichting X en haar hulpverleners, gebaseerd op wat statushouders en hulpverleners nodig hebben (om de begeleiding te verbeteren).

** definitie van de stichting: zelfstandig leven leiden, eigen problemen oplossen of met hulp van het sociale netwerk.*

1.3 Hoofdvraag en deelvragen

Hoofdvraag

Op welke wijze kunnen de hulpverleners binnen stichting X de statushouders beter begeleiden zodat de statushouders aan het eind van het traject (6 maanden) een hoge mate van zelfredzaamheid* bereiken?

Deelvragen

- Wat is de huidige situatie met betrekking tot de begeleiding van de statushouders naar zelfredzaamheid*?
- Wat zijn de positieve en de belemmerende factoren met betrekking tot de huidige begeleiding van statushouders naar zelfredzaamheid*?
- Wat hebben de hulpverleners van stichting X nodig om de statushouders zo adequaat mogelijk te begeleiden naar zelfredzaamheid*?
- Wat hebben de statushouders nodig om aan het eind van het traject zo zelfredzaam mogelijk te zijn?

1.4 Begripsafbakening

Stichting X

Hiermee wordt in dit onderzoek de stichting aangeduid waarbinnen dit onderzoek heeft plaatsgevonden. Stichting X houdt zich onder andere bezig met begeleidingstrajecten van statushouders.

Hulpverlener

Stichting X bestaat uit zeven medewerkers. Vijf van deze medewerkers begeleiden de statushouders in de trajecten gericht op zelfredzaamheid*. Deze vijf medewerkers worden in dit onderzoek hulpverlener genoemd, omdat ze allen hulpverleners, maar geen enkele een opleiding tot sociaal agoog heeft afgerond.

Traject

Begeleidingsperiode van zes maanden waarin onder andere uitkering, inburgering en aanmelden bij de huisarts worden geregeld, voor een goede start in de samenleving. Hiernaast wordt er begeleiding geboden met als doel dat de statushouder na zes maanden zelfredzaam is.

Zelfredzaamheid

“Het vermogen van iemand om voor zichzelf te zorgen. Men kan eigen problemen oplossen en gaat zelfstandig door het leven, ofwel weet zichzelf te redden”(“Zelfredzaamheid”, 2013). Stichting X gebruikt deze definitie, maar vermeldt erbij dat de statushouder ook gebruik mag maken van het sociale netwerk voor hulp. Omdat zelfredzaamheid officieel zónder hulp van het netwerk is en dit verwarrend kan zijn in dit onderzoek, wordt de definitie van stichting X aangegeven als ‘zelfredzaamheid*’.

Statushouders

Vluchtelingen die een tijdelijk verblijfsvergunning hebben gekregen worden statushouders genoemd (Van den Enden, De Winter-Koçak, Booijsk, & De Gruijter, 2018). In dit onderzoek wordt dezelfde definitie gehanteerd en wordt er gesproken over statushouders in de drie gemeenten, waarin stichting X begeleidingstrajecten aanbiedt.

* definitie van de stichting: zelfstandig leven leiden, eigen problemen oplossen of met hulp van het sociale netwerk.

H2: Theoretisch kader

In dit theoretisch kader wordt een aantal onderwerpen behandeld, die op de hoofdvraag aansluiten. De hoofdvraag luidt: “Op welke wijze kunnen de hulpverleners van stichting X de statushouders beter begeleiden zodat de statushouders aan het eind van het traject (zes maanden) een hoge mate van zelfredzaamheid bereiken?” Hiervoor is kennis nodig over goede begeleiding van statushouders naar zelfredzaamheid. Alle drie de onderwerpen (statushouders, zelfredzaamheid, begeleiding) komen los van elkaar, maar ook samen aan bod. Als eerste wordt kort beschreven wat statushouders zijn en wat de aantallen zijn in Nederland. Omdat blijkt dat veel statushouders moeilijkheden ervaren met de financiële en sociale zelfredzaamheid, wordt hier verder op ingegaan (Van Rooijen, Kahman, Elferink & Avrić, 2017). Hierna komen de beschermende en belastende factoren aan bod, die een grote invloed hebben op de zelfredzaamheid van statushouders. Hierop volgt theorie over begeleiding en als laatste wordt de zelfredzaamheidsmatrix toegelicht, die bestaat uit 13 levensgebieden waarop de zelfredzaamheid gepeild kan worden. Onderstaande theorieën zijn allen van invloed op de onderzoeksvraag en het thema. Ze helpen bij de beantwoording van de hoofdvraag en bieden een basis voor de methodologie en topiclijsten.

Statushouders

Vluchtelingen zijn gevlucht uit hun eigen land wegens oorlog, onderdrukking of vervolging (Huijnk, Dagevos, & Miltenburg, 2017). In artikel 33 van het vluchtelingenverdrag is vastgelegd dat Nederland geen asielzoekers of vluchtelingen naar het land van herkomst terug mag sturen als het leven van de desbetreffende daar gevaar loopt (UNHCR, 2007). Vluchtelingen voor wie het onveilig is in het land van herkomst, krijgen in Nederland een tijdelijke verblijfsvergunning, waarna ze ook wel statushouder worden genoemd. Sinds 2017 neemt het aantal verleende verblijfsvergunningen in aantal af. In 2016 ging het om 37 duizend vergunningen, in 2017 waren dat er 29 duizend en tot halverwege 2018 11 duizend. De Syrische en Eritrese nationaliteit hebben de grootste omvang. Wat opvalt is dat er sinds de mislukte staatsgreep in Turkije ineens veel meer verblijfsvergunningen verleend zijn aan vluchtelingen met de Turkse nationaliteit. In 2014 tot 2016 zijn 75 verblijfsvergunningen verleend en in 2017 tot halverwege 2018 waren dat er 550 (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019). Deze gegevens worden meegenomen bij de keuzes in de steekproef.

Financiële zelfredzaamheid

Financieel zelfredzaam zijn, houdt in dat iemand zijn geldzaken kan organiseren, voldoende inkomsten heeft, dit verantwoord kan besteden en kan sparen (Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting [Nibud], 2018). Uit het inspectierapport van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid naar financiële zelfredzaamheid, blijkt dat statushouders veelal geen kennis hebben van het complexe Nederlandse financiële systeem. In het land van herkomst waren er bijvoorbeeld geen eindafrekeningen van energie. Daarbij komt dat veel zaken in Nederland digitaal worden geregeld, ook berichtgeving is steeds vaker digitaal. Voor statushouders is dit lastig omdat ze niet bekend of voldoende vaardig zijn met het internet (Inspectie SZW, 2019-b). Bovenal is het voor veel statushouders, wegens beperkte beheersing van de Nederlandse taal, erg lastig om de brieven en facturen te begrijpen en actie te ondernemen (Van Egten & Beije, 2019). Andere factoren die de zelfredzaamheid belemmeren zijn de cultuurverschillen op financieel gebied, niet alle statushouders hebben in het land van herkomst een vast inkomen en vaste lasten gehad, waardoor ze zich niet bewust zijn van de gevolgen van hun handelingskeuzes. Vergeleken met Nederlanders hebben ze een andere startpositie, aangezien ze bij komst in de gemeente leningen af moeten sluiten voor de inburgering en voor de inrichtingskosten van de woning. Hierbij hebben statushouders vaak psychische problematieken, die de zelfredzaamheid negatief beïnvloeden (Inspectie SZW, 2019-b). Verder belemmert het beperkte sociale netwerk van statushouders de financiële zelfredzaamheid, er is immers geen vangnet om op terug te vallen.

Sociale zelfredzaamheid

De definitie van sociale zelfredzaamheid is lastig, maar iemand is niet sociaal zelfredzaam wanneer hij zich eenzaam voelt of geen sociale contacten heeft (Van Rooijen et al., 2017). Sociale zelfredzaamheid is belangrijk omdat statushouders vanuit hun sociale contacten hulp kunnen ontvangen in het dagelijks leven en bij andere vormen van zelfredzaamheid, zoals het hebben van een vangnet bij financiële zelfredzaamheid. Het sociaal netwerk is iets dat statushouders opnieuw zullen moeten opbouwen in Nederland, in verband met het spreken van dezelfde taal, zijn het in het begin vooral contacten met de herkomstgroep (Van der Linden & Dagevos, 2019). In de topiclijst wordt speciale aandacht besteed aan de sociale zelfredzaamheid, vanwege het essentiële karakter. Sociale contacten kunnen verschillende vormen van steun bieden: instrumentele steun, emotionele steun en gezelschapssteun. Instrumentele steun is concrete hulp bij het oplossen van een probleem, bijvoorbeeld uitleggen van de post. Deze steun kan een statushouder helpen om zelfredzaam te zijn, wanneer hij het zelf niet kan. Bij het ontvangen van emotionele steun, ervaart de statushouder het gevoel dat er om hem gegeven wordt en dat er aandacht is voor persoonlijke problemen, gevoelens en belevenissen. Bij gezelschapssteun worden er samen sociale activiteiten ondernomen (Meys, 2010). Voor het welbevinden van statushouders is het van belang dat ze sociale contacten hebben die gezelschapssteun en emotionele steun bieden, maar ook mensen hebben waar ze bij terecht kunnen voor de praktische steun, om bijvoorbeeld zelfredzaam te zijn op financieel gebied. Bij de begeleiding naar sociale zelfredzaamheid is het van belang dat er onderscheid wordt gemaakt tussen eenzaamheid en sociaal isolement. Eenzaamheid is een gevoel, het is subjectief. De mate van een sociaal isolement hangt af van het werkelijke aantal sociale contacten dat iemand heeft (Spitzer, 2018). Uit onderzoek van Coyle en Dugan (2012) over sociale isolatie, eenzaamheid en gezondheid, blijkt dat er een lage correlatie is tussen eenzaamheid en sociaal isolement. Er is een groter verband gebleken tussen eenzaamheid en een slechte mentale gezondheid en tussen sociale isolatie en armoede. Door deze onderzoeksresultaten wordt duidelijk dat eenzaamheid niet altijd betekent dat iemand geen sociale contacten heeft, het refereert vaak wel naar mentale problemen. In de begeleiding is het dus belangrijk dat eenzaamheid en sociaal isolement gesignaleerd worden. Een ecogram is een hulpmiddel waarmee het hele sociale netwerk van de statushouder in kaart kan worden gebracht. Alle sociale contacten worden schematisch weergegeven, met de aanduiding of het bijvoorbeeld een vriend of familielid is en wat voor soort steun hij/zij biedt. Hiermee is in één oogopslag duidelijk hoe het netwerk eruit ziet en of er sprake is van een sociaal isolement (Vilans, z.d.-b). Extra aandacht zal uit moeten gaan naar eventuele gevoelens van eenzaamheid, omdat deze niet per definitie aan bod komen in een ecogram.

Belastende en beschermende factoren

Zoals in de probleemanalyse beschreven hebben 4 soorten kapitaal invloed op zelfredzaamheid. De factoren die vallen onder de kapitalen, zoals psychische klachten of veerkracht, zijn óf belastend óf beschermend van aard. Deze factoren beïnvloeden de draagkracht en draaglast van een statushouder. De draagkracht wordt sterker naarmate er meer beschermende factoren zijn, en de draaglast wordt zwaarder naarmate er meer belastende factoren zijn. Wanneer er voldoende draagkracht is, zullen moeilijkheden niet uitgroeien tot problemen (Bloemen & Vloebergh, 2012). Een goede balans is dus positief voor de zelfredzaamheid. Hieronder volgen een aantal beschermende en belastende factoren, die een beeld geven van de achtergrond van statushouders.

Belastende factoren

- Lichamelijke ziekten, bijvoorbeeld hiv, infecties, vitaminetekorten en TBC, dit kan opgelopen zijn in slechte omstandigheden tijdens de vlucht of in een vluchtelingenkamp (Bloemen & Vloebergh, 2012).
- Psychische problemen, bijvoorbeeld PTSS, als gevolg van de gebeurtenissen/omstandigheden voor én tijdens de vlucht (Bloemen & Vloebergh, 2012).
- Wanneer vluchtelingen lang in een situatie verblijven waarin voor ze gezorgd wordt, kunnen ze hun initiatief verliezen. Het kan dat ze hun leven niet meer zelf kunnen, willen of durven invullen. Vluchtelingen in vluchtelingenkampen worden in basisbehoeften voorzien, waardoor dit risico bestaat (Bloemen & Vloebergh, 2012).
- De cultuur in Nederland is veelal anders dan in het land van herkomst, waar in Nederland persoonlijke vrijheid voorop staat, staat in het land van herkomst vaak het belang van de groep voorop. Dit maakt dat het voor vluchtelingen, die gewend zijn zich aan te passen aan de groepsnorm, lastig kan zijn om voor zichzelf op te komen, eigen keuzes te maken en initiatief te tonen (Bloemen & Vloebergh, 2012).
- Vluchtelingen hebben met de komst naar Nederland veel achter zich moeten laten, zoals mensen, structuur, maar ook gedrag. Hierdoor kunnen gevoelens van rouw, spijt en schuld ontstaan, dit proces heet culturele ontworteling (Bloemen & Vloebergh, 2012).
- Op het sociale vlak is vaak sprake van verlies van inbedding. Statushouders hebben immers geen werk, vaak geen levensdoel, de sociale identiteit en rol kan verloren zijn gegaan en ze zijn gescheiden van familie (Bloemen & Vloebergh, 2012).

Beschermende factoren

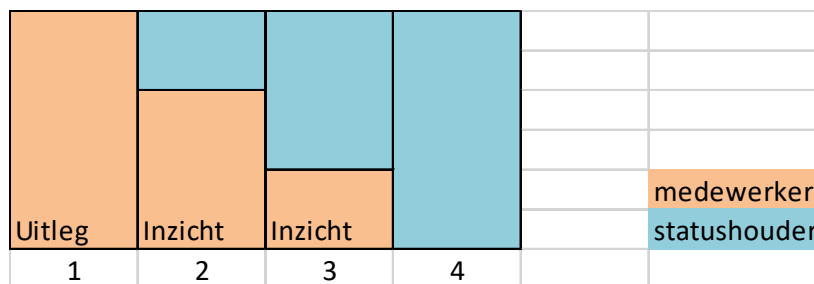
- Statushouders hebben een eigen woning, een verblijfsvergunning, krijgen begeleiding en kunnen weer aan de toekomst gaan werken, dit zijn factoren die bijdragen aan de veiligheid en zekerheid (Bloemen & Vloebergh, 2012).
- Persoonlijke factoren zoals een hoge intelligentie, goede gezondheid en positief karakter. Met karakter kan geduid worden op humor, veerkracht, en positieve coping strategieën. Echter kunnen de persoonlijke factoren ook belastende zijn. Wanneer iemand intelligent is, maar ondanks zijn intelligentie geen baan kan vinden doordat het diploma niet erkend wordt, zal dit geen positieve impact hebben (Bloemen & Vloebergh, 2012).
- Sociale contacten kunnen de statushouder weer verbondenheid geven en steun (Bloemen & Vloebergh, 2012).

Het in kaart brengen van de factoren helpt om een beeld te vormen van competenties en mogelijkheden van de statushouder om de begeleiding daarop aan te laten sluiten. Door middel van een invullijst, kan op veel verschillende factoren aangegeven worden of deze beschermend of belastend zijn, waarmee een beeld gevormd wordt van de draagkracht en draaglast en op welke factoren extra begeleiding nodig is (Bloemen & Vloebergh, 2012). In de topiclijst wordt gerefereerd naar het thema 'belastende en beschermende factoren' om te kijken of er kennis van is en erop begeleid wordt.

Begeleiding naar zelfredzaamheid

Uit onderzoek van Van den Broek et al., (2016) blijkt dat niet alleen de statushouders, maar ook andere bevolking in Nederland, het moeilijk heeft met de grote nadruk op de zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. Om deze reden is het extra van belang dat er voldoende aandacht uitgaat naar een goede vorm van begeleiding, om het voor statushouders makkelijker te maken. Wat bij zelfredzaamheid belangrijk is, is dat er ook gekeken wordt naar de wensen, achtergronden en talenten van de statushouder. Het is belangrijk om door te vragen en de begeleiding op het individu

af te stemmen (Van Rooijen et al., 2017). Uit de praktijk blijkt dat op de lange termijn, met het coachen naar zelfredzaamheid en het werken aan vaardigheden, meer bereikt wordt dan met het overnemen van verantwoordelijkheden (Van Egten & Beije, 2019). Enkele organisaties in Nederland werken volgens een ‘fasen-model’ dat start bij ontzorgen en toewerkt naar zelfredzaamheid, zie onderstaand figuur. Zo’n model sluit aan bij de bevinding van Van Egten en Beije.

Figuur 2: [Weergave 4 fasen]

In fase één heeft de hulpverlener de regie en regelt alles zelf, bijvoorbeeld een uitkeringsaanvraag. In fase twee regelt de hulpverlener alles met de statushouder samen, waarna in fase drie de statushouder gaat oefenen onder begeleiding. In de laatste fase van de begeleiding voert de statushouder alle taken zelfstandig uit (Inspectie SZW, 2019-b). In deze laatste fase is het noodzakelijk dat er een toezien oog is vanuit de begeleiding om te kijken of alles goed blijft gaan (Inspectie SZW, 2019-a). Het ontzorgen in de eerste fase is noodzakelijk, omdat niet van de statushouder verwacht kan worden dat hij het meteen zelf kan (Inspectie SZW, 2019-b). Het is van belang om kritisch te zijn wat betreft tijdsduur van de eerste fase, omdat het ontzorgen een risico vormt voor passiviteit en verminderd eigen verantwoordelijkheidsgevoel (Inspectie SZW, 2019-c). Bij begeleiding naar zelfredzaamheid is het ook erg belangrijk dat statushouders informatie krijgen over het Nederlandse systeem, ze zijn hier niet bekend mee. Professionals geven echter aan dat ondanks herhaaldelijke uitleg, de informatie niet blijft hangen. Om de informatieoverdracht succesvoller te maken is het van belang om de informatie juist te doseren, vaak te herhalen en in de eigen taal over te brengen (Inspectie SZW, 2019-b). De informatieoverdracht kan ook in groepen plaatsvinden, dit heeft als extra voordeel dat statushouders elkaar kunnen stimuleren en helpen (Inspectie SZW, 2019-c). Het advies is wel om de voorlichting niet te vroeg te plannen, omdat statushouders dan nog aan het wennen zijn. Het is daarbij van belang dat er een tolk aanwezig is en dat er rekening wordt gehouden met mensen die geen ervaring hebben met educatie (Inspectie SZW, 2019-b). Bij begeleiding naar zelfredzaamheid is het van belang in het achterhoofd te houden dat veel mensen met migratieachtergrond, van de hulpverlener verwachten dat hij/zij het concrete probleem oplost. Om het vertrouwen te winnen moet de hulpverlener eerst daarop inspelen en de vraag beantwoorden. Op een later moment kan naar de vraag achter de vraag gekeken worden en persoonsproblemen aangepakt worden (Bellaart, Hamdi, Day, & Achahchah, 2018). Als hulpmiddel bij de begeleiding naar zelfredzaamheid kan een zelfredzaamheidsmatrix ingezet worden.

Zelfredzaamheidsmatrix

Er zijn statushouders die al jaren een huishouden voeren en een goede baan of eigen bedrijf hadden, dus die voldoende financiële competenties hebben. Bij hen is het enkel van belang dat ze wennen aan de Nederlandse regelingen en wellicht aan het lagere inkomen. Anderen komen juist van lagere levensstandaarden en zullen moeten leren omgaan met de waarde van het geld, of andere zaken (Van Egten & Beije, 2019). Om een beeld te krijgen van de zelfredzaamheid op verschillende levensgebieden, kan de Zelfredzaamheids-matrix (ZRM) ingezet worden. De zelfredzaamheidsmatrix is een hulpmiddel, waarmee de zelfredzaamheid gepeild kan worden op een bepaald moment. De score kan gebruikt worden om een behandeling te plannen, of om eventuele voortgang weer te geven. In de tabel hieronder staan de dertien levensgebieden van de ZRM weergegeven, met kort aangeduid waar naar wordt gekeken bij een peiling. De zelfredzaamheidsgebieden zijn op ieder individu van toepassing (Lauriks et al., 2020).

Tabel 2: [Weergave levensgebieden ZRM]

Levensgebieden	Mate van zelfredzaamheid door peiling van onderstaande factoren
Financiën	Voldoende (zelfstandig verworven) inkomsten voor basisbehoeften, balans tussen inkomsten en uitgaven
Werk en opleiding	Betaald werk, traject naar werk, opleiding
Tijdsbesteding	Activiteiten als nuttig en plezierig ervaren, structuur in de dag
Huisvesting	Stabiliteit, kwaliteit, autonomie van woonsituatie
Huiselijke relaties	Kwaliteit relaties binnen huishouden
Geestelijke gezondheid	Geestelijke problemen, hoe wordt er mee omgegaan, behandeling
Lichamelijke gezondheid	Lichamelijke aandoeningen, hoe wordt er mee omgegaan, behandeling
Middelengebruik	Alcohol, drugs, gokken: beïnvloeding dagelijks functioneren
Basale ADL	Uitvoering activiteiten lichamelijke veiligheid en welzijn: verplaatsen, persoonlijke hygiëne, eten, kleden.
Instrumentele ADL	Uitvoering en kwaliteit van verrichtingen voor veilig en duurzaam functioneren: koken, inkopen doen, administratie, huishoudelijk werk, apparaten en producten
Sociaal netwerk	Aantal en kwaliteit van relaties
Maatschappelijke participatie	Deelname maatschappelijke activiteiten en organisaties
Justitie	Lopende zaken bij justitie en politie die belemmering vormen

De ZRM is een vervanging voor de zelfredzaamheidsmeter (zie bijlage 1), de zelfredzaamheidsmeter is de basis geweest voor de topiclijst, om te kijken op welke gebieden statushouders begeleiding nodig hebben.

H3: Methodologie

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

De onderzoekspopulatie betreft personen, groepen of organisaties waar de onderzoeker zich op richt (Boeije, 2016). In dit onderzoek is gekozen om twee populaties te onderzoeken, namelijk de hulpverleners van stichting X en de statushouders. Dit zijn de enige twee relevante populaties, omdat zij kennis hebben van de begeleiding of zelf begeleiding hebben gehad. Om te onderzoeken wat de hulpverleners nodig hebben om de statushouders goed te kunnen begeleiden, is hun input noodzakelijk. De hulpverleners van stichting X weten immers wat ze nodig hebben en zij zullen de uitkomst van deelvraag een, twee en drie vormen, waarin gevraagd wordt naar de huidige situatie, de positieve en negatieve aspecten daarin en wat ze nodig hebben om adequaat te kunnen begeleiden. Gezien de probleemstelling is het erg relevant om te weten wat de statushouders nodig hebben om zelfredzaam te worden en wat ze van de huidige begeleiding vinden, zij zijn om die reden onderdeel van de onderzoekspopulatie. Om een goede verhouding te nemen tussen hulpverleners en statushouders als respondenten is er gekozen voor een 50/50 verhouding; vijf hulpverleners en vijf statushouders.

Hulpverleners

In totaal zijn er bij stichting X zeven mensen werkzaam. Vijf van de zeven medewerkers houdt zich actief en veelvuldig bezig met de begeleidingstrajecten van de statushouders waarin zelfredzaamheid een rol speelt. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is het van belang dat de respondent kennis en ervaring heeft met betrekking tot de begeleidingstrajecten. Daarom is er gekozen om deze vijf hulpverleners als onderzoekspopulatie te nemen: de oprichtster, een statushouder die vanuit kennis en ervaring begeleiding biedt, twee stagiaires en een medewerker die alledrie een studie volgen tot maatschappelijk werker. De hele onderzoekspopulatie wordt benaderd voor de dataverzameling, want er zijn maar 5 geschikte respondenten.

Statushouders

In het onderzoek is vanuit stichting X een restrictie opgelegd met betrekking tot de keuze van respondenten. De voorwaarde is dat de respondenten die meedoen, begeleid zijn door de onderzoeker, zodat ze niet benaderd worden door verschillende onderzoekers. De onderzoekspopulatie bestaat uit alle statushouders die tussen september 2018 en juni 2019 gestart zijn met een traject bij stichting X, dit zijn er 52 (Rijksoverheid, 2019-a; Rijksoverheid, 2019-b). Deze periode wordt genomen, omdat gedurende deze tijd, binnen stichting X, met eenzelfde werkwijze is gewerkt, wat de externe validiteit binnen de populatie vergroot. Het betreft een zeer diverse groep, waarbinnen onder andere: verschillende nationaliteiten, leeftijden (vanaf 18 jaar), burgerlijke standen en scholingsniveaus. Deze factoren beïnvloeden de zelfredzaamheid en waarschijnlijk ook hetgeen wat statushouders nodig hebben in de begeleiding. Toch wordt hier geen onderscheid op gemaakt omdat stichting X graag een beeld wil van wat statushouders over de breedte nodig hebben en bijvoorbeeld niet alleen van Syriërs of jongeren. Ook speelt mee dat het niet realistisch is om op elke persoonsfactor een andere werkwijze te maken, dit onderzoek gaat over de begeleiding voor statushouders in de breedte, vervolgens moeten hulpverleners per individu aansluiten op de persoon.

Er is gekozen voor een selecte steekproef, omdat hiermee respondenten geworven kunnen worden waarvan verwacht wordt dat ze input hebben en voldoende de taal spreken om deel te kunnen nemen aan dit onderzoek, dit vergroot de validiteit. Bij het trekken van de steekproef zijn de volgende keuzes gemaakt:

- Het traject van de statushouder is gestart tussen september 2018 en juni 2019. Hierdoor wordt voldaan aan de restrictie, sluit het aan bij de onderzoekspopulatie, en omdat de statushouder dan sinds het traject van zes maanden, tussen de 6 en 15 maanden op eigen voeten staat. Aangezien het onderzoek zich richt op de ervaringen van de statushouders na het traject, is het van belang dat ze inmiddels enkele maanden uit het traject zijn. Hierdoor hebben ze kunnen ervaren hoe de begeleiding anders en beter had gekund en wat ze nodig hebben aan begeleiding om zelfredzaam te zijn in Nederland. Deze ervaring en kennis is nodig voor waardevolle input bij de dataverzameling.
- Respondenten zijn afkomstig uit Syrië, Eritrea of Turkije, deze keuze is gemaakt omdat de meeste statushouders in de gemeente Syrisch of Eritrees zijn, en er de laatste jaren landelijk veel Turkse statushouders bijkomen. Alle statushouders krijgen in de basis dezelfde begeleiding, dus door het specificeren op drie groepen in plaats van één gaat er geen externe validiteit verloren.

Uiteindelijk zijn vijf respondenten benaderd die voldoen aan de voorwaarden en geschikt zijn bevonden; twee statushouders met de Syrische nationaliteit, twee met de Eritrese nationaliteit en een met Turkse nationaliteit.

Anonimiteit

Bij het uitvoeren van onderzoek is het van belang dat de privacy van respondenten gewaarborgd is (Boeije, 2016). In dit onderzoek zijn de organisatie en respondenten geanonimiseerd door de naam van de organisatie, persoonsnamen en namen van de gemeenten weg te laten. Bij de hoofdstukken 'resultaten' en 'conclusies' zullen de hulpverleners aangegeven worden als H1 tot en met H5. De statushouders worden weergegeven als S1 tot en met S5. Wegens privacy worden de nummers S1 tot en met S5 niet gespecificeerd met persoonskenmerken. Er is maar één Turkse familie die door de onderzoeker begeleid is, dus door de Turkse respondent bijvoorbeeld 'S4' te noemen, zijn zijn uitspraken niet meer anoniem. Alvorens de toekenning van nummers worden de hulpverleners gespecificeerd, zodat niet duidelijk is welke leeftijd bij welk nummer hoort en uitspraken van de hulpverleners niet te herleiden zijn. In het resultatenhoofdstuk worden alle hulpverleners en statushouders in de mannelijke vorm beschreven, om de anonimiteit te waarborgen.

3.2 Dataverzamelmethode

Kwalitatief onderzoek maakt gebruik van strategieën voor de verzameling, organisatie en interpretatie van materiaal dat door gesprekken of observaties verkregen is. Het doel hiervan is om concepten te ontwikkelen die helpen om sociale verschijnselen te begrijpen. Kwalitatief onderzoek is gericht op de ervaringen en betekenissen van de respondenten (Boeije, 2016). De hoofdvraag is kwalitatief van aard, deze kan enkel beantwoord worden door ervaringen en betekenissen van de respondenten. Hierom wordt in dit onderzoek een dataverzamelmethode gebruikt, die past bij de kwalitatieve aard van het onderzoeksthema. Dataverzamelmethode behorend bij kwalitatief onderzoek zijn: participerende observaties, interviews en focusgroepen (Boeije, 2016). In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van kwalitatieve interviews. Bij een kwalitatief interview stelt de interviewer vragen over onder andere opvattingen en ervaringen ten aanzien van een sociaal verschijnsel (Boeije, 2016). Met de informatie die via de interviews vergaard wordt, zullen de hoofd- en deelvragen beantwoord worden. Er is gekozen voor semigestructureerde interviews, hierbij kan gebruik gemaakt worden van topiclijsten. Een topiclijst geeft richting aan een interview, maar laat ruimte vrij om tijdens het interview in te kunnen spelen op specifieke situaties (Boeije, 2016). Dit zorgt ervoor dat er gestructureerd informatie wordt ingewonnen, maar er ook diepgang kan zijn. De

interviews worden individueel afgenomen om ervoor te zorgen dat de respondent zo min mogelijk wordt beïnvloed door de aanwezigheid en mening van anderen.

Betrouwbaarheid

Wanneer een onderzoek 'betrouwbare methoden van dataverzameling heeft, zal bij herhaling van de interviews dezelfde informatie naar voren komen. Het is van belang dat de uitkomsten zo min mogelijk worden beïnvloed door toevalligheden (Boeije, 2016). Om deze reden is er voor gekozen om bij iedere respondent eenzelfde aanpak te hanteren.

De interviews zullen bij alle respondenten via een videogesprek plaatsvinden, de reden dat dit niet face-to-face is, is om de veiligheid van onderzoeker en respondent ten tijde van de coronacrisis te waarborgen. Er is gekozen voor videobellen en niet voor bellen zonder beeld, omdat videobellen het dichtste in de buurt komt bij een face-to-face interview, waardoor de interviewer ook non-verbale communicatie kan opvangen. De respondenten hebben de interviews in hun eigen omgeving kunnen doen, waardoor ze een setting konden kiezen die voor hen prettig is. Om ervoor te zorgen dat de respondent tijdens het onderzoek relaxed is en niet zenuwachtig, is er bewust voor gekozen om bij aanvang een social talk te hebben. Ook is niet iedereen gewend aan videobellen, dus krijgen ze even de tijd om hieraan te wennen. Ieder interview wordt opgenomen met een spraakrecorder en via het videobelprogramma, zodat de interviewer de opname terug kan luisteren en kan kijken. Deze opnames dragen bij aan de betrouwbaarheid, doordat verbale en non-verbale communicatie teruggekeken kunnen worden en ervoor kunnen zorgen dat de informatie goed getranscribeerd kan worden.

Validiteit

Om de validiteit van de dataverzamelmethode te borgen is het van belang dat de methode meet wat er gemeten moet worden (Boeije, 2016). In dit onderzoek is een interview als dataverzamelmethode een valide methode, de onderzoeksvraag is namelijk kwalitatief van aard en een interview is een kwalitatieve dataverzamelmethode.

Bij validiteit is het ook van belang dat de waarnemingen op een goede manier worden benoemd, dus dat er zo min mogelijk verkeerde interpretaties worden gedaan (Boeije, 2016). Dat er in dit onderzoek één onderzoeker is die alle interviews uitvoert, transcribeert en analyseert, zorgt ervoor dat alle informatie op eenzelfde wijze wordt geïnterpreteerd. Doordat de onderzoeker voor een lange tijd met de respondenten heeft samengewerkt, of ze heeft begeleid, is er kennis over de manier van communiceren waardoor er correcte interpretaties gedaan kunnen worden en de validiteit verhoogt. De validiteit wordt ook verbeterd doordat de onderzoeker een proefinterview heeft gehouden en daardoor geoefend heeft met doorvragen en de topiclijst is geoptimaliseerd.

Ethische verantwoording

Om te waarborgen dat het onderzoek ethisch verantwoord is, is met een aantal zaken rekening gehouden. Aan alle respondenten is per mail een toestemmingsformulier gestuurd (zie bijlage 2). In het formulier staat inhoudelijke achtergrondinformatie over het onderzoek beschreven en daarnaast staan er belangrijke zaken beschreven om ervoor te zorgen dat de respondent een beeld heeft van de gegevensverwerking en zijn rechten. De volgende zaken staan beschreven:

- Duur van het interview en de 'locatie'
- Er zal een geluidsopname worden gemaakt
- De gegevens zullen geanonimiseerd en vertrouwelijk worden verwerkt
- Respondent kan ten alle tijden stoppen, waarna alle gegevens worden verwijderd
- Respondent doet vrijwillig mee aan dit onderzoek.

Voorafgaand aan het interview is de informatie uit de brief nogmaals herhaald, dit gebeurde op een bij de respondent passend niveau en zo kreeg de respondent de kans om vragen te stellen. Aan respondenten werd mondeling toestemming gevraagd voor het maken van een opname. Ze werden

gevraagd het toestemmingsformulier te ondertekenen of schriftelijk te laten weten dat de onderzoeker dit namens hen mocht doen. Door bovenstaande maatregelen is er sprake van informed consent, wat inhoudt dat de respondent nadrukkelijke toestemming geeft voor deelname aan het onderzoek, na volledig geïnformeerd te zijn en mogelijke vragen te hebben gesteld (Boeije, 2016). Mondeling is aangegeven dat respondenten niet op een vraag hoeven te antwoorden als ze dat niet willen, dit is om heftige emoties te voorkomen. Het kan bijvoorbeeld heftig zijn om te praten over gevoelens van eenzaamheid. De opnames van de interviews worden na het onderzoek verwijderd.

3.3 Meetinstrument

Als meetinstrument binnen dit onderzoek zijn twee topiclijsten opgesteld, waarvan één voor de hulpverleners en één voor de statushouders (Zie bijlage 3 en 4). De topiclijsten zijn opgesteld op basis van het theoretisch kader, en op basis van de onderzoeksvragen, omdat de interviews hier een antwoord op moeten vormen. Een aantal onderwerpen die aan bod komen zijn: de belastende en beschermende factoren voor statushouders, sociale zelfredzaamheid, de huidige begeleiding en de zelfredzaamheidsgebieden. De zelfredzaamheidsgebieden komen pas aan bod ná het stellen van een open vraag hierover. Hiermee wordt voorkomen dat de vraagstelling van de onderzoeker het antwoord van de respondent beïnvloedt, dit heeft een positieve invloed op de validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek.

Een topiclijst geeft richting aan het interview, maar laat ruimte vrij om in te spelen op de specifieke respondent (Boeije, 2016). De deeltopics zullen niet bij ieder interview in dezelfde volgorde behandeld worden. Een respondent kan bijvoorbeeld al in het begin van het onderzoek iets vertellen over wat er niet goed gaat bij stichting X, waar de interviewer op in kan haken en dit later in het interview niet meer hoeft te behandelen. Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, is antwoord nodig op de deelvragen. In de deelvragen is de volgende informatie van belang: wat hebben statushouders nodig aan begeleiding, wat hebben hulpverleners nodig om goed te kunnen begeleiden en hoe is de huidige begeleiding en wat zijn daarvan positieve en belemmerende factoren. Deze onderdelen komen als kerntopic aan bod in de topiclijst, dit zorgt ervoor dat er gemeten wordt wat er gemeten moet worden, dit bevordert de interne validiteit.

Voor de interviews met de statushouders zijn naast de topiclijst nog twee hulpmiddelen opgesteld. Het ene hulpmiddel is een lijst met de levensgebieden (zie bijlage 5), met daarbij vragen die op een indirecte manier leiden naar het antwoord of ze extra hulp nodig hadden op bepaalde levensgebieden. Het ander hulpmiddel is een PowerPoint met per levensgebied een aantal afbeeldingen ter verduidelijking (zie bijlage 6). Deze hulpmiddelen kunnen ingezet worden wanneer blijkt dat er met de topiclijst niet voldoende informatie achterhaald wordt, omdat bijvoorbeeld open vragen te lastig zijn. Hierdoor wordt de interne validiteit van het onderzoek vergroot.

Omdat een kwalitatief onderzoek zich richt op de ervaringen van mensen, en dit iedere dag anders kan zijn, is het lastig om het onderzoek als 'betrouwbaar' te classificeren. Een onderzoek is namelijk betrouwbaar als er iedere keer hetzelfde resultaat uitkomt. Om hier wel naar te streven, is het positief dat er door de topiclijst bij iedere respondent dezelfde topics wordt behandeld. Hierdoor, maar ook door ieder interview onder dezelfde omstandigheden te doen, dus bijvoorbeeld beeldbellen en eerst een social talk, maakt dat er zo min mogelijk toevallige factoren zijn, waardoor de betrouwbaarheid negatief beïnvloed wordt.

3.4 Data-analyse

Tijdens data-analyse worden de transcripten van de interviews systematisch geordend. Door de analyse zal het inzicht van de onderzoeker in het onderzoeksthema vergroot worden. Daarmee zal de onderzoeker tot resultaten en tot de antwoorden voor de deelvragen kunnen komen. Het systematisch ordenen van de transcripten kan gedaan worden door middel van coderen. Er zijn drie fasen in coderen, namelijk open, axiaal en selectief (Boeije, 2016). De drie fasen zullen hieronder beschreven worden.

Open coderen

Op papier zijn in de transcripten alle betekenisvolle fragmenten voor de probleemstelling gemarkeerd, alles wat verband had met zelfredzaamheid en bij zou dragen aan het onderzoek. Belangrijke fragmenten zijn zo opvallend en niet-belangrijke fragmenten zijn evengoed leesbaar, wat de leesbaarheid van de tekst vergroot. Ieder fragment heeft vervolgens een in-vivo, gerichte of samenvattende code gekregen. Een in-vivo code omvat woorden die letterlijk uit het transcript komen, een samenvattende code geeft in eigen woorden de essentie weer (Baarda et al., 2013). De tabel hieronder geeft twee fragmenten weer met de bijbehorende code, het eerste fragment is samenvattend gecodeerd en het tweede 'in-vivo'. Ook is er bij de codes vermeld onder welke deelvraag de code past, dit maakt het verwerken van de codes makkelijker en maakt duidelijk waar de code betrekking op heeft. Bij de codes is de lading genoteerd.

Tabel 3: [samenvattende en in vivo codes]

2.10	Je wilt ze zoveel mogelijk geven van wat ze waar ze recht op hebben, maar het is gewoon ook, na 6 maanden dan verandert dat weer	veranderende regelgeving
2.9	De botsende cultuur van de nederlandse cultuur en de buitenlandse cultuur....	botsende cultuur

Alle codes van het eerste interview zijn in Excel ingedeeld onder de topics van de topiclijst. Sommige codes zijn aangepast zodat ze duidelijk weergeven wat er mee bedoeld wordt.

Axiaal coderen

Na de codering van het eerste interview zijn alle andere interviews open gecodeerd en ingevoerd in het Excel bestand. In de rand van het bestand stonden horizontaal alle namen van de respondenten en verticaal de topics van de topiclijst. Het axiaal coderen is gedaan door het plaatsen van de codes onder de juiste topics, voor de onderzoeker was het zo duidelijk wat de codes betekenen en wat er per topic gezegd is. Zie een klein stuk uit het Excel-bestand.

Tabel 4: [weergave axiaal coderen]

	naam			naam			naam	
definitie	1	omgeving vragen	+	1	niet alles zelf kunnen		1	weten waar ze terecht kunnen
	1	weten hoe oplossen	+	1	Zelfstandig		1	weten op te lossen
	4	hulp vragen netwerk of spreekuur						
				1	eigen verantwoordelijkheid			

Nadat alle interviews in Excel ingevoerd zijn, zijn per topic alle codes onder elkaar gezet. Gelijke codes werden samengevoegd en codes werden hernoemd, zodat de code kloppend was met de originele betekenis. Vervolgens zijn de topics, met de codes eronder in een codeboom geplaatst (zie bijlage 7 en 8). De gehele codeboom gaat over zelfredzaamheid, vervolgens opgedeeld in de drie deelvragen, die weer zijn opgedeeld in de topics en codes. Deze manier van data-analyse geeft de onderzoeker in één oogopslag inzicht in de uitkomsten op de deelvragen.

Selectief coderen

Tijdens het beschrijven van de resultaten is er selectief gecodeerd, waarbij gekeken is welke onderwerpen vaak voorkomen, welke verbanden er zijn tussen de onderwerpen en hoe het zich verhoudt tot de theorie beschreven in het theoretisch kader.

H4: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de dataverzameling beschreven. Als eerste komen de statushouders aan bod, de resultaten vangen aan met ervaringen en het belang van zelfredzaamheid, vervolgens komen deelvraag twee, vier en de zelfredzaamheidsgebieden aan bod. De beschrijving van de hulpverleners vangt aan met uitkomsten over de definitie en huidige zelfredzaamheid, waarna deelvraag een, twee en drie aan bod komen. Allereerst wordt de feitelijk steekproef kort beschreven.

Statushouders

Er zijn 6 statushouders geïnterviewd. Twee statushouders van Eritrese herkomst, twee statushouders van Syrische herkomst en twee statushouders van Turkse herkomst. De twee statushouders van Turkse afkomst wilden graag allebei deelnemen aan een interview, maar wel samen, zodat ze elkaar konden aanvullen. Het betreft vijf mannen en een vrouw, in de leeftijd van 29 tot 54 jaar. Bij citaten uit de interviews, wordt de statushouder aangeduid als S1 tot en met S5. De Twee Turkse statushouders hebben samen één code, aangezien het ook één interview was.

Hulpverleners

De gehele onderzoekspopulatie is benaderd voor een interview en allen hebben ze deelgenomen. Dat betekent dat er vijf respondenten zijn, die zich allen bezighouden met de begeleiding van de statushouders naar zelfredzaamheid. De hulpverleners zijn in de leeftijd van 23 tot 51 jaar. Ze worden bij citaten genoemd als H1 tot en met H5.

4.1 Statushouders

Ervaringen en het belang van zelfredzaamheid

Om te kijken hoe het met de statushouders gaat na het huidige traject van zes maanden, is aan hen gevraagd hoe ze de tijd zonder begeleiding ervaren. De meerderheid geeft aan het moeilijk, of zelfs heel moeilijk te vinden. Ze geven aan dat de taal het grote probleem is. Een statushouder geeft aan dat het voor hem makkelijk is, hij spreekt en begrijpt Engels.

‘Moeilijk? Die, die, mijn, mijn hoogste hoogste probleem, die grammatica van Nederlandse taal. De grammatica is héél moeilijk, maar anders iets zijn makkelijk. Want ik uh kan uh ook online besteld, ik kan met bedrijven spreken, naar winkels, ik weet waar ik moet gaan, waar wat ik moet doen, maar die Nederlandse taal de meesten probleem voor voor alles, niet voor alleen mij’. (S3)

Alle statushouders hebben een hulpbron waar ze terecht kunnen voor hulp, ze hebben een vriend die ze helpt. Daarbij krijgt een van hen hulp van familie, twee krijgen hulp van burens en twee statushouders gaan voor hulp naar het spreekuur in de gemeente of in de bibliotheek.

Aan alle statushouders is de vraag gesteld of ze het woord ‘zelfredzaamheid’ kennen, geen enkele wist wat dit betekende. Na uitleg hierover, waren er drie statushouders die hun mening gaven over het belang van zelfredzaam zijn. De eerste geeft aan dat oude mensen die ziek zijn en de taal niet spreken hulp mogen vragen, maar aangezien hij jong en gezond is, hij het zelf moet doen. De tweede geeft aan dat het heel belangrijk is, omdat het het leven makkelijker maakt en de derde geeft aan dat het belangrijk is om alles te leren omdat na een tijd de begeleiding stopt.

Deelvraag 2: Wat zijn de positieve en de belemmerende factoren met betrekking tot de huidige begeleiding van statushouders naar zelfredzaamheid?

Drie statushouders geven aan dat de begeleiding van zes maanden voor hen te kort is. Redenen hiervoor zijn dat de mensen het na zes maanden nog niet zelf kunnen, of niemand hebben om bij terecht te kunnen. Twee van hen weten niet dat er een spreekuur is waar ze terecht kunnen na het traject. De andere twee statushouders geven aan dat de lengte van het traject voor hen goed is. De

ene geeft aan dat als iemand altijd hulp ontvangt, hij zichzelf niet zal ontwikkelen. De ander geeft als reden dat het traject voor hem voldoende is omdat hij Engels spreekt, maar dat de duur van het traject voor anderen moeilijker is. Een van de respondenten vindt het een groot probleem dat er na zes maanden geen contact meer was tussen hem en de hulpverlener van stichting X.

*‘Na die zes maanden jullie contact niet, dat is heel heel probleem, want de iemand kan niet zelf nog.’
‘Na zes maanden ik hoor (naam hulpverlener) niet, ja want waarom, want ik wil beetje, ik wil ik heb vraag, want waar, omdat is heel moeilijk ik ken alleen hem misschien, ik ken geen vrienden, of geen vriend, of ik ken geen mensen’. (S5)*

Een statushouder vertelt dat hij zich door de huidige begeleiding heeft ontwikkeld. Hij heeft gedurende het traject de eerste maanden meegekeken, om vervolgens van de begeleider uitleg te krijgen en het daarna zelf te proberen. Een voorbeeld dat hij geeft is dat de hulpverlener voor hem opschreef wat hij moest zeggen aan de telefoon, waarna hij het oplaas en zich zo ontwikkelde. De meerderheid geeft aan dat het onbekend zijn met de bureaucratie, het leven in Nederland lastig maakt. Allen geven ze aan dat de taal een belastende factor is, is het niet voor henzelf dan wel voor andere statushouders. Het spreken van Engels wordt gezien als een beschermende factor. Een statushouder geeft aan in de eerste periode veel uitleg te hebben gekregen over procedures via google translate, hij geeft aan dat hij belangrijke zaken hierdoor niet heeft begrepen.

*‘Sommige dingen, je praten in gemeente, maar ik begrijp het niet je’. ‘Google translate kan niet translator, sommige dingen zijn heel veel belangrijk, maar ik begrijp het niet. Dat is moeilijk voor ons’.
(S1)*

Een andere statushouder geeft aan dat stichting X hem geholpen heeft met bijvoorbeeld Duo, bankzaken en school, ofwel de dingen die belangrijk zijn om een nieuw leven op te bouwen in Nederland. Echter kwam er na zes maanden nog meer op zijn pad, waar hij geen kennis van had. Dit is een probleem voor hem omdat hij niet weet wat hij er mee moet doen.

Kort samengevat richten de belemmerende en positieve punten in de huidige begeleiding zich op een aantal onderwerpen: de lengte van het traject, het contact na het traject, werkwijze, inhoud traject en de inzet van google translate.

Deelvraag 4: Wat hebben de statushouders nodig om aan het eind van het traject zo zelfredzaam mogelijk te zijn?

Drie statushouders willen een traject van een jaar. Een van hen wil graag een contactpersoon krijgen na de zes maanden, waar hij contact mee op kan nemen, wanneer hij problemen heeft, hij hoeft geen regelmatige afspraken. De reden dat hij een contactpersoon wil vanuit stichting X is omdat de hulpverleners kennis hebben van de statushouders en simpele woorden gebruiken. De andere statushouder spreekt over twee verschillende wensen. In het eerste geval spreekt hij over een traject van zes maanden waarin de hulpverleners écht helpen, omdat hij niets zelf kan doen. Na de zes maanden wil hij nogmaals zes maanden begeleiding waarin de statushouder alles geleerd wordt, hij leert in stappen alles zelf te doen. In het tweede geval spreekt hij over de volgende wens:

‘Ja misschien in de eerste zes maanden we hebben elke week een uur zitten, maar na zes maanden jullie kunnen een keer per maand, of een keer per 15 dagen, en een keer zitten half uur, kwartier, beetje niet zolang, niet zo wachten of niet zo moeilijk probleem. Als jij heeft kwartier met iemand wat heb jij gedaan, wat heb jij probleem, wat die dingen, wat gaat goed, wat die dingen gaat niet goed, wat slecht, wat jij willen hulp.’ (S5)

Wat naar voren komt is dat er vanuit een statushouder behoefte is aan een bijeenkomst waarin alle nieuwe statushouders van de gemeente samenkomen en elkaar ontmoeten. Naast de functie van

ontmoeten is het ook heel erg belangrijk als kennisoverdracht. Hij wil graag per bijeenkomst informatie over bijvoorbeeld de regels die belangrijk zijn gedurende de eerste zes maanden. Een voorbeeld dat hij noemt is informatie over hoe een afspraak te maken bij de huisarts. Informatieoverdracht kan in groepsbijeenkomsten gedaan worden, statushouders kunnen elkaar zo helpen en stimuleren (Inspectie SZW, 2019-c).

Een statushouder wil dat de hulpverleners van stichting X helpen bij het kennismaken met de burens in de eerste of tweede maand. Dit kan de hulpverlener doen door samen naar de burens te gaan en de statushouder aan de burens voor te stellen. De statushouder geeft aan dat de eerste twee maanden heel moeilijk waren en hij de burens alleen begroette, maar zich heel graag voor wilde stellen. Pas na een paar maanden had hij kennis over hoe hij zich voor kon stellen. Om deze reden wil hij ook informatie in de eigen taal over kennismaken, over het eerste dialoog. Hij geeft aan dat als hij kennis heeft, hij ermee aan de slag kan gaan. Deze statushouder heeft ook behoefte aan informatie over de tradities en feestdagen.

'Bijvoorbeeld, we heeft een kaart 'burendag', wat is burendag? Wij onderzoeken burendag, andere [eigen nationaliteit] mensen vragen, daarna ohja, gaan naar burendag, maar moeilijk. Als ik traditie en feestdagen weten, ja een jaar leren, twee jaar samen maken. Eerste ik wil, ja meteen samen contact en goed contact maken.' (S1)

Eerder in het resultatenhoofdstuk gaf een statushouder aan dat hij door gebruik van google translate, belangrijk informatie niet begrepen heeft. Hij geeft aan dat hij denkt dat sommige procedures voor alle mensen in Nederland voor 80 procent hetzelfde zijn. Hij oppert dat stichting X bij iedere afspraak, op papier tekst kan geven over een belangrijke procedure, in de taal van de statushouder. Bij de begeleiding naar zelfredzaamheid is het erg belangrijk dat statushouders informatie krijgen over het Nederlandse systeem, omdat ze hier niet bekend mee zijn (Inspectie SZW, 2019-b). Een statushouder geeft aan uitleg te willen hebben over de Nederlandse cultuur, dit kan via een boekje in de eigen taal. Hij geeft aan deze informatie ook op school te krijgen, maar pas na een jaar, dat is te laat. In eerste instantie vond hij Nederlanders niet netjes, omdat ze direct zijn. Nadat hij hier kennis over had, was het voor hem normaal en hoefde hij er niet meer over na te denken. Een andere statushouder heeft behoefte aan kennis over de regels in Nederland. Hij zegt dat er aan het begin van het traject een papier gegeven kan worden met de belangrijkste regels, in de eigen taal. Deze regels kunnen opgesteld worden door in gesprek te gaan met statushouders die hier al 5 jaar wonen, zij weten wat de verschillen zijn in regels tussen het land van herkomst en Nederland. Hij vertelde over een situatie waaruit het belang van kennis blijkt.

'Ik met mijn vriend, gaan wij naar de supermarkt, wij kopen wij een bier. Bier die heeft voor ons, dit is niet alcohol bijvoorbeeld. Dat is niet alcohol, misschien 5 procent of 4 procent, dat is niet zo..., oké wij pakken dit bier en lopen in straat en drinken, och 5 minuten stopt de politie, de auto van hun. Komen politie naar ons, 'wat drinkt jullie?' 'wij drinken bier.' Ze zeggen: 'dit alcohol?'. We zeggen: 'nee, bier, niet alcohol'. Ze zeggen: 'geeft mij alsjeblieft'. Ik geef hem de bier, hij zegt: 'die heeft alcohol.'. Oké die heeft alcohol, maar ik zeg 'wat moet ik doen? Heeft alcohol, oké'. Hij zegt: 'Dat is niet toegestaan, om alcohol drinken op straat', ik zeg: 'Ja maar de eerst ik weet niet en niet toegestaan alcohol drinken op straat dat is eerste, tweede ik denk die bier heeft geen alcohol'.' (S5)

Drie statushouders hebben aangegeven dat iedereen anders is, de mensen verschillen van intelligentie, werkervaring, of ze zich willen aanpassen, of ze informatie willen of niet. De statushouder geeft aan dat de hulpverlener de statushouders gedurende de eerste drie afspraken kan leren kennen en dan kan achterhalen wat de achtergrond is van iemand. Bij het bevorderen van zelfredzaamheid is het belangrijk dat er gekeken wordt naar wensen, achtergronden en talenten van

statushouders (Van Rooijen et al., 2017). Hiernaast hoeft volgens een statushouder, stichting X niet alle begeleiding te bieden.

'Ja misschien niet alleen jullie, zij kunnen ons vragen of die oud mensen van Syrië of andere landen vragen, als jij heb jij wilt misschien de school, zij kan de docent vragen, niet alleen [stichting X].'(S3)

Gebieden zelfredzaamheid

In de interviews is specifiek ingegaan op de huidige en gewenste begeleiding van een aantal levensgebieden, hieronder komen de volgende naar voren: financiën, huishouden, dagbesteding, mobiliteit en sociale en psychische zelfredzaamheid. Statushouders geven aan dat er begeleiding is op het financiële gebied, stichting X heeft geholpen door kennis te geven over de inkomsten en uitgaven, deze begeleiding werd als belangrijk en voldoende ervaren. Waar één statushouder aangeeft uitleg te hebben gekregen over het afval, geven twee statushouders aan dat het scheiden van afval niet is uitgelegd, dit wordt wel als belangrijk ervaren. Er wordt aangegeven dat dit duidelijk uitgelegd kan worden door bijvoorbeeld thuis te laten zien waar een zak chips weggegooid moet worden. Verder is er bij het huishouden geen begeleiding gewenst, want het is makkelijk en privé. Over sociale zelfredzaamheid zegt een statushouder veel mensen te spreken op het werk, maar dat dit oppervlakkige gesprekken zijn. Hij geeft aan hier niet tevreden mee te zijn, maar denkt dit zelfstandig te kunnen verbeteren. Een statushouder geeft aan dat sommige statushouders met familie praten over psychische problemen, maar dat die niet overal bij kunnen helpen en er hulp nodig is van een specifiek opgeleide professional. Een van de statushouders geeft aan dat als hij bijvoorbeeld heel slecht zou slapen en veel zou dromen, dat hij naar de dokter zou gaan voor hulp. Een andere heeft veel stress ervaren door zijn familie die in het buitenland zat, hij zocht geen hulp, maar ging fietsen om tot rust te komen. Op het gebied van dagbesteding heeft een statushouder aangegeven hulp te hebben gehad bij het zoeken naar een sport, een andere had graag willen voetballen, maar wist niet dat er een voetbalvereniging was. Als laatste werd reizen met het openbaar vervoer niet als een probleem ervaren, ze hebben geen hulp nodig gehad en leerden het zichzelf aan.

Kort samengevat zijn een aantal dingen duidelijk naar voren gekomen wat betreft behoeftes in de begeleiding. De wensen hebben betrekking op de lengte en invulling van het traject, informatievoorziening en het inspelen op het individu.

4.2 Hulpverleners

Definitie en huidige zelfredzaamheid

Bij de vraag wat de eigen definitie van zelfredzaamheid is, komt naar voren dat geen enkele hulpverlener vindt dat statushouders alles zelf moeten kunnen na zes maanden. Bij vier hulpverleners is de definitie vooral gericht op het zelf kunnen vinden van een oplossing en hulp kunnen vragen. Een andere hulpverlener geeft aan dat hij verwacht dat de definitie voor statushouders in principe hetzelfde is als voor Nederlanders. Maar er moet wel rekening worden gehouden met de taalachterstand. Voor hem ligt de nadruk op dat de mensen niet alles zelf hoeven te kunnen, maar wel in grote lijnen eigen verantwoordelijkheden hebben en zaken zelfstandig uit kunnen voeren. Op de vraag hoe het zit met de huidige zelfredzaamheid van statushouders komen verschillende antwoorden. De meerderheid geeft aan dat het per statushouder verschilt. Twee hulpverleners vinden de statushouders na het traject niet zelfredzaam. Een andere hulpverlener geeft aan, veel cliënten te hebben gehad die snel zelfredzaam waren, maar dat dit geen algemeen beeld is van alle statushouders binnen stichting X. Een andere hulpverlener geeft aan dat de meesten na het huidige traject zelfredzaam zijn en dat zes maanden lang genoeg is.

'Ja meestal, bijvoorbeeld 70 procent of zo iets lukt het na zes maanden, maar andere nee. Ik denk willen meer tijd, want niet van dat kan niet, en niet van dat is niet genoeg periode, want dat is wel genoeg periode, maar zij willen niet of zij doen geen moeite om te leren.' (H5)

Drie hulpverleners voegen er nog aan toe dat het niet realistisch is dat statushouders binnen zes maanden zelfredzaam zijn. Een van hen vindt wel dat er verbetering mogelijk is.

'Ik denk niet dat we ons de illusie moeten hebben dat we binnen een half jaar alles hebben staan. Dat kan niet, dat kan niet! De mensen zijn hier net gekomen, die zijn, die hebben in een azc gewoond, hebben dat vaak vreselijk gevonden en dan krijgen ze een huis en dan moeten ze dat inrichten en dan moeten ze ook in een keer nog van alles gaan leren over de Nederlandse samenleving, ze moeten nog starten met school en dat zit allemaal in dat half jaar he. En dan komt er ook nog een moment dat ze gaan landen en dat de familie zegt 'goh je hebt nu een huis, je bent nu tot rust en nou moet je ons gaan helpen'.' (H3)

'Je kan niet, je kan ze niet totaal zelfredzaamheid. Dat is denk ik een onrealistisch doel, maar ik vind wel dat we er dichter tegenaan kunnen zitten. Dat ze meer zelfredzaam zijn dan dat we ze nu bijvoorbeeld maken.' (H1)

Deelvraag 1: Wat is de huidige situatie met betrekking tot de begeleiding van de statushouders naar zelfredzaamheid?

Een hulpverlener omschrijft de huidige begeleiding als een proces van loslaten en bij de statushouders neerleggen. Hij en een andere hulpverlener geven aan dat er in de eerste weken en maand nog niet wordt verwacht dat ze heel zelfredzaam zijn. Er moet veel geregeld worden, wat toch maar één keer aangevraagd hoeft te worden. Daarbij is de eerste periode voor statushouders stressvol door de nieuwe situatie. Uit onderzoek van de inspectie SZW (2019-b) blijkt dat het noodzakelijk is om in de eerste fase alles te regelen voor de statushouders omdat niet verwacht kan worden dat hij ze zelf kunnen. Een ander hulpverlener zegt het volgende:

'Nou eigenlijk wat we nu doen is dat we eerste belangrijke dingen allemaal doen wij eigenlijk en dan zit je een beetje met een tegenstrijdigheid: belangrijke dingen doen wij, omdat ze juist belangrijk zijn, maar je neemt ook wel weer meteen de zelfredzaamheid en autonomie van de client weg.' (H1)

Op de lange termijn wordt met coachen naar zelfredzaamheid en werken aan vaardigheden meer bereikt dan met het overnemen van verantwoordelijkheden (Van Egten & Beijer, 2019).

De hulpverlener die sprak over het proces van loslaten geeft aan dat hij vanaf de tweede maand gaat aansturen op dat de statushouders zelf de brief lezen, proberen te begrijpen en uitleggen. Nadat de statushouders het geprobeerd hebben, legt hij de inhoud uit. De hulpverlener geeft aan dat na twee of drie maanden als alle inkomsten en uitgaven stabiel zijn, hij steeds minder controleert op de bankrekening. De statushouders moeten dan zelf kijken of alles goed gaat en eventuele problemen achterhalen, om ze zo het meeste te leren. Een andere hulpverlener geeft aan in de eerste periode aan de statushouders uit te leggen waar de post vanaf komt, dus bijvoorbeeld 'IND' of 'gemeente'. De volgende stap is dat aan de statushouders wordt gevraagd of ze de post hebben gelezen of niet. Sommigen gebruiken google translate en hebben hierdoor een beeld van de inhoud. In de laatste periode leggen de statushouders de post uit en dan corrigeren de hulpverleners eventueel. Een hulpverlener omschrijft de begeleiding als 'uitleggen en voordoen'. Gedurende het traject neemt de frequentie van de afspraken af. Een hulpverlener geeft aan dat juist door wél iedere week een afspraak te blijven doen, er meer gestuurd kan worden op de zelfredzaamheid. Er wordt ook gezegd dat momenteel veel zelf wordt gedaan door de hulpverleners en te weinig wordt uitgelegd aan de statushouders. Een andere hulpverlener sluit hierop aan en zegt dat het veelal een kwestie is van 'zij

vragen en wij doen'. Hij geeft aan dat veelal de directe vraag opgelost wordt in plaats van de vraag achter de vraag en vindt dat dit anders moet.

'Bijvoorbeeld de cliënt komt de vraag van eh, 'ik wil geholpen worden met sport'. En dan is het doel bijvoorbeeld: 'ik wil gaan sporten', voor de cliënt, maar het doel vanuit de medewerker moet dan bijvoorbeeld zijn 'zelfredzaamheid'.' (H1)

Een hulpverlener geeft aan dat hij in de begeleiding statushouders probeert te bewegen om het netwerk in te schakelen voor hulp. Ze hebben immers allemaal een netwerk en kunnen dan in hun eigen taal uitleg vragen om inzicht te krijgen in hoe anderen iets geregeld hebben. Hierbij wordt ook terugkoppeling gevraagd, om te kijken of het goed is gegaan en om eventueel problemen op te lossen. Een andere hulpverlener geeft aan dat een valkuil in dit stuk is dat wanneer de statushouder aangeeft dat het niet lukt om het netwerk te vragen, dat de hulpverlener het sporten gaat regelen voor hem, in plaats van dat je diegene helpt om het netwerk te vragen.

Verder geeft een aantal respondenten aan dat motivatie van statushouders van belang is. Hieronder twee citaten waaruit het belang blijkt en beschreven wordt hoe de statushouders worden gemotiveerd.

'Dat is afhankelijk van de persoon, dus de persoon die wil leren, wil integreren zo iets, wil meer netwerk, wil meer ontwikkelen, wil groot worden in Nederland, dan dan ja ja wordt hij zelfstandig en kan hij alles doen alleen na zes maanden.' (H5)

'Misschien als hij praat 'ik wil niet, ik wil niet', dan hij wil niet. Wij kunnen niks doen als hij niet wil. Maar als hij beetje tegen ons omgaan, 'ja ik wil weten, maar dat is moeilijk', wij zeggen: 'nee komt goed, iedereen die naar hier nieuw komen die ook weten niks, maar zij leren, dag na dag komt goed met iedereen en meer leren. Je hoeft niet veel dingen weten of alles weten of alles begrijpen, je kan gewoon zo beginnen'. Dus wij proberen support''. (H5)

Dezelfde hulpverlener geeft aan dat het veelal oudere statushouders zijn, ongeveer 50 jaar, die aangeven dat zij niks hoeven te leren, omdat bijvoorbeeld hun zoon het wel regelt. Ze geven aan dat ze van de oorlog komen, veel moeite hebben gedaan in het leven, niks meer willen leren en dat ze het druk hebben in hun hoofd. Op het moment dat de statushouder de keuze maakt niks te willen leren, wijzen de hulpverleners erop dat het hun eigen verantwoordelijkheid is.

Begeleiding levensgebieden

Aan hulpverleners is specifiek gevraagd op welke levensgebieden er wordt begeleid. In eerste instantie door een open vraag en vervolgens door de 10 levensgebieden uit de zelfredzaamheidsmeter te benoemen. Een hulpverlener benoemt dat de kern vooral ligt bij 'financiën', een andere hulpverlener geeft aan dat vooral het praktische aan bod komt dus het regelen van zorgverzekering en van sporten. De eerste hulpverlener geeft vervolgens aan dat er op alle gebieden begeleid wordt.

'Ik denk dat al die andere gebieden die je noemt altijd wel aan bod komen. Niet bij iedereen, want opzich is het een doelgroep die naast dat ze niet in hun eigen land konden wonen soms, geen problemen hebben. Dus ze zijn in hun eigen land ook gewend om een huishouden te voeren, om zelfredzaam te zijn, maar ze hebben eigenlijk alleen een probleem omdat daar oorlog is en ze hierheen moeten komen, maar verder zijn ze helemaal, hebben ze geen hulpvragen.' (H4)

In eerste instantie geeft deze hulpverlener ook aan dat als er ergens iets gesignaleerd wordt, dat dit wordt opgepakt, dit wordt vanuit de losse hand gedaan, hier is geen hulpmiddel voor. Hierna geeft hij aan dat het heel erg van de hulpverleners afhangt of ze wel of niet signaleren op alle hulpvragen, de vrijheid binnen stichting X maakt dat iedereen dit zelf kan bepalen. Twee hulpverleners

benoemen dat ze begeleiden op het gebied van dagbesteding. Een van hen begeleidt een jongen van ongeveer 19 jaar en hij vermoedt dat hij nog niet zelfredzaam is op het gebied van financiën en huishouden, op het gebied van dagbesteding heeft ze stappen ondernomen om de zelfredzaamheid te verbeteren.

'Ja hij kan zelf niet echt voldoende dagindeling geven, dus dat heb ik nu ook met de gemeente overlegd of hij daar kan werken bij (naam bedrijf) weetje wel, bij die tweedehandszaak om maar gewoon een dagritme en zelfredzaamheid aan te leren.' (H4)

Op het gebied van mobiliteit komen verschillende dingen naar voren, de ene hulpverlener zegt dat er geen begeleiding is, en nodig is, omdat ze zelfstandig kunnen reizen. Een ander hulpverlener geeft aan dat ze wel begeleiding bieden, bijvoorbeeld wanneer kinderen in een ander dorp naar school moeten met de bus. Naar voren komt dat wanneer er psychische problemen zijn, hierop wordt ingegaan of wordt doorverwezen. Een hulpverlener vermeldt dat hij met de statushouders praat wanneer ze problemen hebben. De mensen hoeven niet bang te zijn omdat de hulpverleners betrouwbaar zijn. Bij twee hulpverleners komt naar voren dat er momenteel cliënten zijn die lichamelijke klachten hebben. Een van hen geeft aan dat hier ook op begeleid wordt en dat hij de statushouders leert om over een tijd zelf bijvoorbeeld de taxi te kunnen bellen. Deze extra hulpvragen belemmeren de zelfredzaamheid en het traject wordt bij hen waarschijnlijk verlengd. Onderstaand voorbeeld gaat over een mannelijke cliënt die een groot gezin heeft en de capaciteiten heeft om zelfredzaam te worden, maar er niet voor open staat. Bij de gesprekken is een tolk aanwezig omdat de man enkel Arabisch spreekt en een hulpbehoevend kindje heeft.

'Maar volgens mij ook omdat hij alleen ja, man is en dat hij best traditionele waarden heeft naar mijn idee, vindt hij het ook een beetje lastig om mij daar 100% in te vertrouwen, omdat ik vrouw ben en ook best wel jong. Ik merk dat dat zijn zelfredzaamheid belemmert omdat hij legt alles bij (Arabische collega) neer en hij praat niet met mij.' "Dus we kunnen bij hem ook niet zeggen 'we halen (Arabische collega) eraf en hij moet maar gewoon met mij communiceren via google translate', want dat zou ik normaal doen, want dan leert hij het meeste, maar dat kan bij hem niet omdat zijn hulpvragen zo complex zijn.' (H4)

Hieronder worden de resultaten beschreven met betrekking tot de sociale zelfredzaamheid van de statushouders en de begeleiding hierin. Een hulpverlener geeft aan dat alle statushouders een sociaal netwerk hebben, bijvoorbeeld vanuit school, maar dat niet alle statushouders vrienden hebben. Daarbij vermeldt hij dat je eerst signalen op moet pakken alvorens je de statushouder bij de hand neemt en vrienden gaat maken. Er wordt opgemerkt dat er interesse is vanuit statushouders om het sociaal netwerk te vergroten. Daarbij wordt het sociaal netwerk als belangrijk gezien, omdat het zorgt voor een stuk vertrouwen en welbevinden. Echter is het niet makkelijk om voor anderen sociale contacten te regelen in verband met verschillende groeperingen binnen de culturen.

'Dat had ik pas ook weer, een Rus heb ik een telefoonnummer van een andere Rus gegeven en dan stelt hij mij vragen en dan zeg ik bel hem en toch doet hij het niet.. dat heeft te maken met vertrouwen, met vertrouwen elkaar, ik denk dat in het land waar je nooit iemand hebt kunnen vertrouwen, dan vertrouwt je die Russen hier ook niet, maar dat is een interpretatie van mij.' (H3)

De hulpverlener vult aan dat het om deze reden van belang is om de statushouders zelf het netwerk op te laten bouwen en hen daarbij te ondersteunen. Daar moeten ze wel interesse in hebben, want niet iedereen heeft interesse in een sociaal netwerk. Een hulpverlener geeft aan dat er wordt begeleid door mensen te koppelen aan een taalmaatje, want wanneer mensen de taal verbeteren, dan zullen ze meer durven te doen en te vragen buiten het netwerk. Ook worden de statushouders van één gemeente uitgenodigd op het spreekuur, waar ze met mensen in contact kunnen komen.

Een hulpverlener geeft aan dat er niet specifiek op vrienden en netwerk wordt begeleid, maar dat er wel wordt gekeken of er netwerk is dat ze kunnen vragen voor hulp.

'Ik denk dat er wel wordt naar gekeken van kan je mensen om je heen vragen, en soms is het ook een stukje bewustwording, want ik heb wel al eens ooit gehad, zovan wat zegt het netwerk ofzo en dan weten ze bijvoorbeeld niet wie ze kunnen vragen terwijl er genoeg mensen zijn die ze kunnen vragen zegmaar.' (H1)

Kort samenvattend wordt er momenteel begeleid door een proces van loslaten en zelf doen, maar ook wordt vermeld dat de hulpverleners momenteel teveel uit handen nemen van de statushouders. Er zijn hulpverleners die aansturen op het netwerk en de statushouders motiveren. Wat betreft de zelfredzaamheidsgebieden komt naar voren dat er op alle gebieden wordt begeleidt, maar dat het ook van de hulpverleners afhangt.

Deelvraag 2: Wat zijn de positieve en de belemmerende factoren met betrekking tot de huidige begeleiding van statushouders naar zelfredzaamheid?

Een hulpverlener geeft aan het superfijn te vinden dat er om de drie weken een casusoverleg is, waardoor je kunt overleggen over situaties waar je tegenaan loopt. Een andere hulpverlener geeft aan dat je door het erover te hebben ook nieuwe inzichten krijgt. Hieronder een uitspraak van een hulpverlener over het casusoverleg.

'Nee het is niet gericht op zelfredzaamheid, het is meer gericht op sturing voor ons in de begeleiding van de persoon, hopelijk naar zelfredzaamheid.' (H3)

Twee hulpverleners geven aan dat huisbezoeken inzicht geven in de thuissituatie van de statushouder en de zelfredzaamheid op het gebied van huishouden en verzorging. Een hulpverlener geeft aan dat het inzetten van een tolk vanuit stichting X bij sommige gezinnen heel goed is om te doen, maar dat het ook de zelfredzaamheid belemmert. Stichting X wordt als 'open' beschouwd, een hulpverlener geeft aan dat er makkelijk iets te veranderen is, omdat er met een klein team wordt gewerkt. Als positief wordt ook benoemd dat stichting X bij de statushouders aansluit, er wordt niet téveel van de statushouders verwacht. Een hulpverlener geeft aan dat téveel verwachtingen hebben ook niet bevorderlijk is voor de zelfredzaamheid. Momenteel is er geen enkele aankondiging richting de statushouders over het doel en de verwachtingen van het traject.

'Ja ik denk dat dat ja, het is wel belangrijk om dat aan te kondigen, want ik denk dat ze soms verwachten dat je altijd blijft en altijd dingen voor hun gaat regelen en dat is natuurlijk niet zo. En ik denk dat het wel soms signalen zijn, die er zijn zoals wanneer een cliënt iets vergeet en daarna zegt zovan 'oh waar is jouw DigiD?' en dan zeggen ze 'oh die heb jij ook' dan denk ik van 'ja het is jouw eigen DigiD, dus dan moet je die zelf ook wel bijhebben weetjewel. Dus dat zijn ook wel dingen die je dan denkt van eigen verantwoordelijkheid ligt bij jou.' (H2)

Hoewel het volgende punt geen factor is dat binnen handbereik ligt van stichting X, bemoeilijkt het wel de begeleiding naar zelfredzaamheid. Een hulpverlener geeft aan dat hij graag alles wil vertellen aan de statushouders, maar omdat de regelgeving vaak verandert en ingewikkeld is, is dat moeilijk.

Er zijn veel verschillende belastende en beschermende factoren voor statushouders met betrekking tot zelfredzaamheid naar voren gekomen, enkele worden hieronder besproken. Volgens de hulpverleners kan leeftijd belastend en beschermend zijn, jonge mensen pakken het vaak sneller op en ouderen houden vaker vast aan de eigen normen en waarden en zijn minder bereid en in staat om te veranderen. Fouten durven maken is een beschermende factor, je moet durven vallen, want je kunt vallen bij alles wat je doet, als je het niet durft maakt het alles moeilijker. Wanneer statushouders succeservaringen beleven heeft dat een positieve invloed op de zelfredzaamheid. De

meerderheid geeft aan dat het onbekend zijn met de bureaucratie een belemmerende factor is, de meesten komen immers van een land waar niet heel veel post is en regels zijn. Een hulpverlener geeft met een voorbeeld aan dat wanneer er sprake is van botsende culturen, bijvoorbeeld de individualistische cultuur versus de collectieve cultuur, de zelfredzaamheid kan stagneren.

'Ik denk dat het wel invloed heeft omdat cultuur is gewoon anders, als ze denken 'ojah iemand helpt mij wel', is het hier meer van 'nee niemand helpt je, je gaat het zelf doen.' (H1)

Dezelfde hulpverlener geeft aan dat wanneer het gezin niet in Nederland is, de zelfredzaamheid belemmerd wordt. De personen die alleen in Nederland zijn, zijn zó gefocust op het gezin dat ze de rest als niet belangrijk beschouwen. Meerdere hulpverleners geven aan dat de informatie die in het traject verteld wordt vaak niet blijft hangen bij de statushouders.

'In het begin is het gewoon alleen maar regelwerk, dat krijg je mensen toch niet uitgelegd wat je allemaal aan het doen bent. Je kunt het voordoen, je kunt het uitleggen, maar als je het na een paar maanden vraagt, waar was dat voor, dan weten ze het niet, want ze kunnen de informatie die ze horen nog niet in een puzzeltje leggen.' (H3)

In dit hoofdstuk zijn de positieve en belemmerende factoren van de huidige begeleiding beschreven. Verschillende zaken zijn aan bod gekomen zoals huisbezoeken, casusoverleggen, open structuur van stichting X en aankondiging van het traject.

Wat hebben de hulpverleners van stichting X nodig om de statushouders zo adequaat mogelijk te begeleiden naar zelfredzaamheid?

Meerdere hulpverleners hebben aangegeven meer houvast nodig te hebben. Een van hen geeft aan dat door middel van een hulpmiddel naar een concreet doel gewerkt kan worden. Daarbij kan met een hulpmiddel, vooruitgang inzichtelijk gemaakt worden, waardoor de statushouder zijn succeservaring inziet. Een andere hulpverlener gaf aan dat de mate van signalering naar hulpvragen momenteel afhankelijk is van de hulpverlener, om dit recht te trekken zou een hulpmiddel een uitkomst zijn. Voorwaarden zijn wel dat het hulpmiddel functioneel is en past bij de doelgroep. Een andere hulpverlener geeft aan het belangrijk te vinden om een goed gesprek te kunnen voeren in plaats van alleen maar zaken te regelen. De vraag achter de vraag achterhalen is van belang voor goede begeleiding. Een training gesprekstechnieken en leiding geven zouden volgens hem hieraan bijdragen. Vanuit een andere hulpverlener komt de wens naar voren om alle neuzen dezelfde kant op te laten wijzen binnen stichting X met betrekking tot het thema zelfredzaamheid. Een overleg over zelfredzaamheid is wenselijk. Met betrekking tot de sociale zelfredzaamheid, zou een hulpverlener graag de sociale kaart meer in beeld willen brengen. Een andere hulpverlener gaf aan dat er samen meer bereikt kan worden dan alleen, dus dat een overleg met de gemeenten of taalmaatjes ook bij kan dragen aan het verbeteren van de sociale zelfredzaamheid. Wat betreft de begeleiding naar zelfredzaamheid in het algemeen is het volgens twee medewerkers belangrijk dat er gekeken wordt naar wat wel en niet mogelijk is. Een van hen vindt het belangrijk dat de statushouder zo snel mogelijk aan zelfredzaamheid gaat werken, maar zet hier wel een kanttekening bij.

'Maar er moet ook even kritisch gekeken worden of dat mogelijk is, want je kan natuurlijk moeilijk iemand in een huis waar nog geen stroom is, waar nog geen warmte is. Snap je, dat is zo'n beetje de andere kant zegmaar van, en dan moet je toch ergens de grens zetten van dit gaan wij doen en dit gaan we niet doen zegmaar.' (H1)

Een hulpverlener geeft aan dat hij het liefste zou willen dat er na het traject van zes maanden een periode is zonder begeleiding. Na de periode, die wat betreft duur afhankelijk is van de cliënt, wil hij het traject weer oppakken en alles nog eens uitleggen. In de eerste maanden moet er veel geregeld worden en later zijn ze verder in het proces en is er meer ruimte in hun hoofd.

H5: Conclusie en aanbevelingen

5.1 Conclusie

In dit hoofdstuk worden met behulp van de beschreven resultaten conclusies geformuleerd op de deelvragen, waarna de hoofdvraag beantwoord wordt. Vervolgens zullen op basis van de conclusies, aanbevelingen beschreven worden gericht aan stichting X.

Deelvraag 1: wat is de huidige situatie met betrekking tot de begeleiding van de statushouders naar zelfredzaamheid?

Alle hulpverleners geven aan dat niet alle statushouders momenteel zelfredzaam zijn binnen zes maanden, de mening over de verdeling tussen wel en niet zelfredzaam verschilt. Wat opvalt is dat er verschillen zijn in de mening over de lengte van het traject. Waar een hulpverlener aangeeft dat het traject lang genoeg is om zelfredzaam te worden, geven anderen juist aan dat dit een illusie is. Een hulpverlener gaf in de interviews aan dat de statushouders momenteel niet zelfredzaam zijn, omdat ze met vragen bij stichting X komen, maar dat ze ómdat ze hulp vragen bij stichting X ook juist wél zelfredzaam zijn. Waar deze verschillen vandaan komen, komt in de interviews niet naar voren, de definitie van zelfredzaamheid is door iedereen ongeveer gelijk. Mogelijk komt het doordat de hulpverleners verschillende verwachtingen hebben richting de statushouders ten aanzien van zelfredzaamheid. Alle statushouders hebben na het traject een of meerdere hulpbronnen waar ze terecht kunnen voor praktische hulp. Toch geeft het merendeel aan de tijd na de zes maanden als moeilijk te ervaren, door de taalachterstand. Wat naar voren komt is dat de meerderheid van de statushouders het belangrijk vindt om zelfredzaam te zijn en om hierbij begeleid te worden, dit is positief voor de begeleiding omdat motivatie een bevorderende factor is die door hulpverleners wordt genoemd.

De huidige begeleiding wordt verschillend omschreven door hulpverleners. Enerzijds komt naar voren dat hulpverleners bewust bezig zijn met de begeleiding naar zelfredzaamheid. De eerste maand(en) wordt niet begeleid naar zelfredzaamheid omdat er veel geregeld moet worden en er stress is. Van statushouders kan ook niet verwacht worden dat ze in het begin al vanalles kunnen (Inspectie SZW, 2019-b). De statushouders worden gedurende het traject begeleid en gestimuleerd om te werken aan de zelfredzaamheid, door bijvoorbeeld zelf de post te lezen en uit te leggen. Er wordt verwacht dat de statushouders naarmate het traject vordert, steeds meer zelf doen. Naarmate de statushouders meer zelf gaan doen, zetten de hulpverleners een stap achteruit. Vanuit de statushouders kwam naar voren dat ze eerst meekeken en uitleg kregen en daarna zelf dingen gingen proberen. Deze opbouw sluit aan op het vier-fasenmodel dat wordt beschreven in het theoretisch kader. In het vier-fasenmodel voert de hulpverlener in de eerste fase alles zelf uit, in de tweede fase doet hij het samen met de statushouder, in de derde fase gaat de statushouder oefenen onder begeleiding en in de laatste fase voert de statushouder alles zelf uit onder toezicht (Inspectie SZW, 2019-b). Statushouders worden in het traject gewezen op hun eigen verantwoordelijkheid en worden aangestuurd om het netwerk in te zetten. Anderzijds blijkt dat de zelfredzaamheid niet altijd de aandacht heeft. Hulpverleners regelen momenteel veel voor de statushouders en geven weinig uitleg. Veelal wordt de directe vraag opgelost in plaats van te kijken naar de vraag achter de vraag; zelfredzaamheid. Wat dus naar voren komt, is dat in de huidige begeleiding hulpverleners enerzijds bewust bezig zijn met zelfredzaamheid, maar dat het aan de andere kant toch uit het oog verloren wordt. Met betrekking tot de levensgebieden wordt vooral begeleid op het financiële stuk, maar er wordt aangegeven dat er op alle gebieden begeleiding geboden kan worden. Dit is wel afhankelijk van de hulpverlener die begeleidt, er is namelijk veel vrijheid waardoor hulpverleners kunnen bepalen waar ze op signaleren en begeleiden.

Deelvraag 2: wat zijn de positieve en de belemmerende factoren met betrekking tot de huidige begeleiding van statushouders naar zelfredzaamheid?

Het verschilt per statushouder of ze de lengte van het traject belemmerend of positief ervaren, voor de een is het te kort en voor de ander lang genoeg, wat opvalt is dat het ontbreken van 'nazorg' als belemmerend wordt ervaren. Wat blijkt is dat de informatievoorziening binnen het traject niet als positief wordt ervaren, de informatie wordt óf niet verteld, of niet op een manier uitgelegd, waardoor ze het kunnen begrijpen. Voor informatieoverdracht wordt het inzetten van een tolk als positief ervaren, maar het belemmert tegelijkertijd de zelfredzaamheid. Dat het traject geen aankondiging heeft over het doel van het traject en de verwachtingen daarbinnen, wordt door een hulpverlener als belemmerend ervaren, omdat de verkeerde verwachtingen van statushouders de zelfredzaamheid belemmeren. Anderzijds komt naar voren dat het juist positief is dat de stichting niet teveel verwachtingen heeft richting de statushouders en goed aansluit op hen. Daarnaast worden door de medewerkers de casusoverleggen en huisbezoeken als positief ervaren.

Deelvraag 3: wat hebben de hulpverleners van stichting X nodig om de statushouders zo adequaat mogelijk te begeleiden naar zelfredzaamheid?

Wat duidelijk naar voren komt is dat er behoefte is aan houvast. Hulpverleners willen werken aan een concreet doel en meer één lijn creëren onder hulpverleners in de signalering naar hulpvragen. Een hulpmiddel dat functioneel is en past bij de doelgroep zou volgens hen helpend kunnen zijn. Daarbij is het voor goede begeleiding van belang dat alle neuzen dezelfde kant opstaan binnen stichting X met betrekking tot zelfredzaamheid. In een bijeenkomst kan gekeken worden wat er wel en niet mogelijk is. Een hulpverlener vindt dat het traject van zes maanden niet verlengd moet worden, maar dat er na de zes maanden een tussenperiode is, om na enkele maanden het traject weer voort te zetten. Om de sociale zelfredzaamheid te vergroten is er behoefte aan het in kaart brengen van het sociale netwerk. Daarnaast is er behoefte aan een training waarin gespreksvoeringstechnieken worden geoefend, zodat de vraag achter de vraag achterhaald kan worden.

Deelvraag 4: wat hebben de statushouders nodig om aan het eind van het traject zo zelfredzaam mogelijk te zijn?

Uit de resultaten blijkt dat de meerderheid van de statushouders een langer traject nodig hebben, wat ze precies willen, varieert. De ene wil een contactpersoon, de andere wil het huidige traject verlengen met een half jaar actief leren en de ander vindt het belangrijk dat er nazorg plaatsvindt, door een half jaar nog soms af te spreken en te kijken hoe het gaat. Wat verder duidelijk naar voren komt is dat er behoefte is aan meer informatie, terwijl de hulpverleners juist benoemden dat informatie niet bleef hangen, omdat ze het niet kunnen plaatsen. Het verschilt heel erg per persoon wat voor informatie ze willen, maar de volgende onderwerpen werden benoemd: cultuur, procedures, feestdagen en tradities, kennismaken met burens en regels. De meerderheid geeft aan deze informatie op papier te willen in de eigen taal, ook blijkt dat er behoefte is aan een bijeenkomst waar deze informatie wordt gedeeld en waar statushouders elkaar kunnen ontmoeten. Wat duidelijk benoemd wordt is dat iedere statushouder anders is, dus dat de begeleiding per persoon moet verschillen. Wat betreft de levensgebieden moet er gevraagd worden óf ze begeleiding willen bij bijvoorbeeld sport, of niet. Om zelfredzaam te worden moeten ze de mogelijkheid krijgen om dingen zelf te proberen, om te oefenen onder begeleiding, en aangestuurd worden om het netwerk in te schakelen voor hulp.

Hoofdvraag: Op welke wijze kunnen de hulpverleners van stichting X de statushouders beter begeleiden zodat de statushouders aan het eind van het traject (6 maanden) een hoge mate van zelfredzaamheid bereiken?

1. Er is al veel wat goed gaat en wat als positief wordt ervaren binnen de huidige begeleiding. Het is van belang om deze positieve punten te behouden. De opbouw waarin de statushouders meekijken, uitleg krijgen en zelf proberen, dit wordt als positief ervaren voor de zelfredzaamheid. Het coachen naar zelfredzaamheid en werken aan vaardigheden levert meer op dan het overnemen van de verantwoordelijkheden (Van Egten & Beije, 2019). De casusoverleggen dragen bij aan de bewustwording van het onderwerp zelfredzaamheid en geven de hulpverleners inzicht in de casussen. Het is van belang om door te zetten met de huisbezoeken, omdat daardoor inzicht verkregen wordt in de thuissituatie van de statushouders en de zelfredzaamheid op verschillende gebieden.

2. Om de begeleiding te verbeteren zijn er een aantal zaken die van belang zijn om te veranderen. Goede begeleiding houdt in dat hulpverleners bewust bezig zijn met de begeleiding, dat ze telkens kijken hoe de statushouder het zelf kan proberen en of er aangestuurd kan worden op het netwerk. Het is van belang dat er van ieder individuele statushouder een goed beeld is, ieder heeft zijn eigen factoren die de zelfredzaamheid belemmeren of bevorderen en eigen wensen in de begeleiding. Van Rooijen (2017) onderkent het belang van het kijken naar de wensen, achtergronden en talenten van statushouders en benadrukt het belang van doorvragen en het afstemmen van de begeleiding op het individu. Voor betere begeleiding hebben statushouders meer informatie op papier nodig, met name over het bureaucratische deel. In een rapport van de Inspectie SZW (2019-b) wordt ook aangegeven dat het van belang is dat er informatie wordt gegeven over het Nederlandse systeem omdat statushouders er niet bekend mee zijn. Aangezien hulpverleners aangeven dat de statushouders informatie niet onthouden en dat uit onderzoek blijkt dat andere professionals dit ook ervaren, is het extra van belang dat de informatie juist gedoseerd is, herhaald wordt en in de eigen taal overgebracht wordt (Inspectie SZW, 2019-b). Groepsbijeenkomsten kunnen ook ingezet worden bij informatieoverdracht, het heeft als voordeel dat statushouders elkaar kunnen stimuleren en helpen (Inspectie SZW, 2019-c). Door de inhoud van het traject aan te kondigen aan statushouders, worden de verwachtingen duidelijk en weten ze wat het doel van het traject is, hierdoor kunnen statushouders nog beter op hun eigen verantwoordelijkheden worden gewezen. Om duidelijk verwachtingen weer te kunnen geven is het van belang dat de hulpverleners onderling dezelfde verwachtingen hebben van de statushouders en een duidelijke blik op het thema zelfredzaamheid. Het is dus van belang dat er eenduidigheid wordt gecreëerd over zelfredzaamheid binnen stichting X. Hulpverleners willen weten wat ze wel en niet kunnen doen in de begeleiding, waar de grens ligt wat betreft het begeleiden naar zelfredzaamheid.

5.2 Aanbevelingen

Hieronder worden aanbevelingen beschreven voor stichting X. De aanbevelingen sluiten aan op de probleemstelling, aangezien er adviezen beschreven worden, waardoor de hulpverleners onder andere hulpmiddelen aangereikt krijgen die ze kunnen inzetten om de begeleiding te verbeteren. Dit biedt uitkomst op de probleemstelling, waarin vermeld staat dat hulpverleners niet weten hoe ze de begeleiding kunnen verbeteren, om statushouders zelfredzamer te maken binnen zes maanden.

1. Begeleiding door gebruik van hulpmiddelen

Uit de resultaten komt naar voren dat er vanuit hulpverleners behoefte is aan het gericht werken naar zelfredzaamheid, aan concrete doelen, aan meer houvast, en aan meer één lijn onder hulpverleners in de signalering naar hulpvragen. Het door alle hulpverleners inzetten van dezelfde hulpmiddelen en methoden, zorgt ervoor dat de begeleiders meer op een gelijke wijze begeleiden. Door het inzetten van een methode wordt concreet naar een doel gewerkt en is er houvast.

- Een zelfredzaamheid-matrix (ZRM) (zie bijlage 9) kan ingezet worden om een oordeel te vormen over de zelfredzaamheid van een persoon op een specifiek moment. Door deze peilingen kan gekeken worden naar de gebieden waarop begeleiding nodig is en of er vooruitgang is of stabiliteit. De ZRM heeft 13 levensgebieden die voor ieder volwassen persoon in Nederland relevant zijn (Lauriks et al., 2020). Om de ZRM te implementeren is er kennis nodig over het instrument. Op de website 'zelfredzaamheidmatrix.nl' zijn twee relevante matrixen te downloaden onder de naam 'ZRM 2017' en 'ZRM huishouden 2020'. Daarbij staat er een volledige handleiding die uitleg en aandachtspunten biedt over de ZRM ("Download ZRM instrumentarium en handleidingen", z.d.). Op de website 'zrmtraining.nl' wordt een training aangeboden die bijdraagt aan de implementatie van de ZRM ("ZRM Implementatie training", z.d.). Aangeraden wordt deze ZRM als methode te nemen in de begeleiding, zodat er houvast is en door alle hulpverleners op eenzelfde wijze wordt gesignaleerd en gewerkt. Door het inzetten van de ZRM is duidelijk waar naartoe gewerkt wordt, en zullen de hulpverleners wat betreft de verwachtingen richting de statushouders, meer op één lijn komen.
- Een ecogram is een hulpmiddel waarmee het sociale netwerk van cliënten in beeld gebracht kan worden. Het geeft in één oogopslag weer wat de omvang en kwaliteit is van het netwerk (Vilans, z.d.-b). Ter implementatie is in bijlage 10 de tool en uitleg vanuit Vilans toegevoegd. Het ecogram kan ingezet worden bij een peiling met de ZRM, of als losstaand hulpmiddel. Een hulpverlener gaf aan het belangrijk te vinden dat de sociale kaart in beeld gebracht wordt en dat daarover een gesprek gevoerd wordt. Het ecogram draagt ook bij aan de bewustwording van het netwerk van statushouders, statushouders blijken zich nu nog niet altijd bewust te zijn van hun netwerk.
- Een invullijst beschermende en belastende factoren geeft de hulpverlener een beeld van de statushouder. Het omvat een lijst met allemaal factoren, waarbij aangegeven kan worden of deze belastend of beschermend zijn. Dit geeft op een simplistische wijze weer wat de draagkracht en draaglast van de persoon is en wat er allemaal meespeelt in het proces naar zelfredzaamheid. Door het invullen van de lijst is er een duidelijk beeld van de statushouder, waardoor de begeleiding op het individu aangepast kan worden (Bloemen & Vloeberghs, 2012). Statushouders én hulpverleners hebben aangegeven dat het belangrijk is om de begeleiding op het individu af te stemmen. Ter implementatie is het van belang te weten dat de lijst niet uitputtend is, maar aangevuld kan worden met andere factoren die als belangrijk bevonden worden. De factoren in de codeboom van dit onderzoek (belastende en beschermende factoren statushouders) kunnen hierbij ondersteunend zijn. In bijlage 11 is een invullijst ingevoegd.

2. Verbetering informatievoorziening

Hieronder twee aanbevelingen met betrekking tot de informatievoorziening, een vanuit de wens van de statushouders en een vanuit de hulpverleners.

- Uit de conclusie blijkt het belang van goede informatieoverdracht aan statushouders over het Nederlandse systeem én blijkt dat statushouders er behoefte aan hebben. Om de informatievoorziening te verbeteren is het van belang om belangrijke onderwerpen op papier uit te leggen in de eigen taal. Overhandig deze op de afspraak waarin de desbetreffende procedure gestart wordt, bijvoorbeeld de dag waarop de uitkering aangevraagd wordt. De statushouder kan de informatie lezen en omdat het in de eigen taal is uitgelegd begrijpen. Wanneer een statushouder later in het proces iets niet begrijpt, kan hiernaar terugverwezen worden. Hierbij valt te denken aan onderwerpen zoals; uitkering, zorgverzekering en toeslagen.
- Uit de conclusie blijkt dat het belangrijk is om de statushouders het doel van het traject 'aan te kondigen'. Om er voor te zorgen dat hulpverleners en statushouders op één lijn zitten en de statushouders weten waar ze naartoe werken en wat er van ze verwacht wordt, is het van belang dat er een gesprek gevoerd wordt. Voer het gesprek voorafgaand aan het traject of bij de start van de begeleiding naar zelfredzaamheid en zorg dat er een tolk aanwezig is. Vraag wat de statushouder verwacht van het traject en van de begeleiding, om te kijken of dit overeenkomt met het daadwerkelijke traject. Vervolgens bespreek je het verloop van het traject, het doel en de verwachtingen.

3. Versterken vaardigheden

Uit de conclusie blijkt dat het belangrijk is voor hulpverleners om vaardigheden te hebben, zoals om de vraag achter de vraag te kunnen achterhalen en statushouders te motiveren.

- Motiverende gespreksvoering kan ingezet worden om cliënten intrinsiek te motiveren om te veranderen. Besteed binnen de intervisiebijeenkomsten aandacht aan gespreksvoering door het spelen van rollenspellen. Op deze manier kunnen hulpverleners de gespreksvoering technieken leren of weer opfrissen. Door het spelen van rollenspellen worden de hulpverleners zich ook bewust van hun manier van communiceren.

H6: Discussie

6.1 Betekenis en bruikbaarheid

Het onderzoeksthema zelfredzaamheid is actueel binnen de samenleving en binnen stichting X, het is van belang dat statushouders zoveel als mogelijk zelfredzaam zijn. Uit de probleemanalyse blijkt dat de statushouders binnen stichting X nog niet zelfredzaam zijn, omdat ze met vragen bij stichting X komen. Als ze zelfredzaam zouden zijn, dan kwamen ze niet met vragen bij stichting X, dan losten ze het zelf op of met behulp van het sociale netwerk. Dat was de definitie vanuit stichting X aan het begin van het onderzoek, in de conclusie komt wat anders naar voren; omdat ze het niet zelf of binnen het eigen sociale netwerk kunnen oplossen, zijn ze niet zelfredzaam, maar omdat ze hulp vragen zijn ze wél zelfredzaam. Na het presenteren van deze bevinding aan de medewerkers, gaven ze een 'aangepaste' definitie van zelfredzaamheid; statushouders zijn zelfredzaam als ze het maar oplossen, op welke manier dan ook, dus hulp vragen bij stichting X is ook zelfredzaamheid. Wat dus blijkt is dat het heel moeilijk te definiëren is. Het gaat er bij stichting X dus om dat statushouders binnen zes maanden leren om zoveel mogelijk zelf te doen, of dat ze hulp durven te vragen in het netwerk óf bij stichting X. Het is immers onmogelijk dat ze álles zelf kunnen na 6 maanden.

Nederland heeft een complex systeem en statushouders spreken de taal beperkt of niet.

Wat ook uit de probleemanalyse blijkt, is dat hulpverleners niet weten hoe ze de begeleiding kunnen verbeteren en niet weten wat de statushouders nodig hebben. Dat zijn de onderdelen die onderzocht zijn binnen dit onderzoek en aan de hand daarvan zijn aanbevelingen geschreven. Door dit onderzoek zullen de statushouders na zes maanden niet volledig zelfredzaam zijn, maar het geeft wel handvaten om de begeleiding naar zelfredzaamheid te verbeteren en beter aan te laten sluiten op wat de statushouders nodig hebben. Het onderzoek geeft een basis waarmee de begeleiding verbeterd kan worden, maar vanwege de moeilijke generaliseerbaarheid, is het van belang dat er ook altijd naar het individu wordt gekeken. Buiten enkele zwakke punten van het onderzoek, kan gezegd worden dat het onderzoek intern valide is. Er is kennis en inzicht verworven over hoe de begeleiding verbeterd kan worden en wat de statushouders nodig hebben, hiermee heeft de onderzoeker de hoofdvraag kunnen beantwoorden. De betrouwbaarheid is gewaarborgd door zo objectief mogelijk te zijn en alle methodische keuzes goed te beschrijven, zodat een volgende onderzoeker het onderzoek kan repliceren. De uitkomsten van het onderzoek zullen niet per definitie op andere organisaties toepasbaar zijn, vanwege verschillende werkwijzen. Wel kunnen er op basis van dit onderzoek nieuwe inzichten verkregen worden.

Op 18 juni is het onderzoek gepresenteerd bij stichting X. Medewerkers geven aan dat het onderzoek bijdraagt aan het oplossen van het praktijkprobleem. Door het onderzoek is er meer bewustwording over zelfredzaamheid en de aanbevelingen geven handvaten, waarmee de begeleiding verbeterd kan worden en de statushouders zelfredzamer worden. De aanbevelingen zullen toegepast worden of opgenomen worden in de werkwijze. Vooral de hulpmiddelen van de eerste aanbeveling werden als concreet en duidelijk ervaren. Stichting X gaf aan, het trainen van gespreksvaardigheden intern op te gaan pakken, in plaats van door een externe training. De aanbeveling is hierop aangepast. Als feedback op de generaliseerbaarheid werd aangegeven dat het vergroten van het aantal respondenten de generaliseerbaarheid zou vergroten.

6.2 Sterkte- en zwakteanalyse

Sterkte-analyse

Binnen het onderzoek is ervoor gekozen om twee populaties te interviewen: de statushouders en de hulpverleners, hierdoor is er een volledig perspectief op het thema zelfredzaamheid binnen stichting X. De onderzoeker is bekend binnen stichting X, waardoor ze de hulpverleners en statushouders al goed kende. Dit zorgt ervoor dat de onderzoeker en respondent gewend zijn met elkaar om te gaan en dat dat de respondent zich op het gemak voelt tijdens het interview. Ook zorgt het ervoor dat de onderzoeker bekend is met de manier van communiceren, wat de kans op correcte interpretaties vergroot. De interviews zijn uitgevoerd door één onderzoeker, die een proefinterview heeft gedaan en opnames heeft gemaakt van de interviews. Hierdoor konden de gegevens zorgvuldig en op eenzelfde wijze verwerkt worden, wat bijdraagt aan de betrouwbaarheid van het onderzoek. Het transcriberen en analyseren van de interviews is door de onderzoeker zelf gedaan en telkens op dezelfde wijze, waardoor de betrouwbaarheid vergroot wordt. Er is bewust voor gekozen om geen tolk in te zetten, omdat er hierdoor een extra schakel in de communicatie is, waardoor miscommunicatie kan ontstaan en de statushouders zich niet vrij voelen in hun antwoorden.

Zwakte-analyse

Binnen het onderzoek zijn tien interviews afgenomen, in de populatie statushouders en hulpverleners beide 5 interviews. Bij de statushouders is maar een klein aandeel van de onderzoekspopulatie onderzocht en van de hulpverleners de volledige populatie, maar daarbij geldt dat het een fluctuerende groep is door de halfjaarlijks-wisselende stagiaires. Dit heeft een negatieve invloed op de externe validiteit, omdat in een kwalitatief onderzoek wordt gekeken naar meningen en ervaringen en deze per individu verschillen. Dat de onderzoeker bekend is binnen stichting X kan de interne validiteit bedreigen, doordat de onderzoeker veel achtergrondinformatie heeft en omdat de respondenten mogelijk niet eerlijk antwoorden. Om de validiteit zo veel mogelijk te waarborgen, is aan de respondenten duidelijk de anonimiteit en het doel van het onderzoek uitgelicht en heeft de onderzoeker met een onwetende blik naar het onderzoek gekeken. Door tijdsnood tijdens de interviews zijn niet bij alle respondenten alle topics aan bod gekomen, dit vermindert de betrouwbaarheid. Doordat niet iedere keer alles aan bod kwam, kan er soms sprake zijn van een eenzijdige visie. Om de resultaten eerlijk weer te geven is er voor gekozen om aan te geven hoeveel respondenten ergens een uitspraak over hebben gedaan.

Tijdens het onderzoek is de zelfredzaamheidsmeter in het theoretisch kader vervangen door de zelfredzaamheidsmatrix. De zelfredzaamheidsmeter is de basis geweest voor de topiclijst, maar deze verandering heeft verder geen negatieve invloed op de kwaliteit van het onderzoek. De zelfredzaamheidsmatrix sluit beter aan bij de doelgroep.

Literatuurlijst

- 1V Opiniepanel. (2017). *Onderzoek: 'Nederlandse vluchtelingen over integratie en leven in Nederland'*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van <https://eenvandaag.avrotros.nl/fileadmin/editorial/docs/rapportagerefugee.pdf>
- Achterberg, N., & Huis, D. (2017) *Meedoen is maatwerk: Onderzoek naar de begeleiding van statushouders naar participatie* (Afstudeeronderzoek) [Hbo Kennisbank]. Geraadpleegd op 30 maart 2020, van https://hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_che:oai:surfsharekit.nl:3a4f658e-270f-40c4-8ded-9e061d6914c7
- Algemene Rekenkamer. (2017). *Inburgering: Eerste resultaten van de wet inburgering 2013*. Geraadpleegd op 27 maart 2020, van <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2017/01/24/inburgering>
- Azghari, Y., & Janssen, J. (2019, 12 november). *Participatiesamenleving belemmert integratie gezinnen met niet-westerse culturele achtergrond*. Geraadpleegd op 27 maart 2020, van <https://www.socialevraagstukken.nl/participatiesamenleving-belemmert-integratie-gezinnen-met-niet-westerse-culturele-achtergrond/>
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Van der Velden, T., & De Goede, M. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek* (3e ed.). Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff.
- Bellaart, H., Hamdi, A., Day, M., & Achahchah, J. (2018). *Wijkteams voor alle doelgroepen effectief: Een diversiteitskader met praktische tips*. Geraadpleegd op 8 juni 2020, van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/diversiteitskader-wijkteams.pdf>
- Bloemen, E., De Haan, A., & Tichelman, P. (2018) *Wijkgericht werken aan de psychische gezondheid van mensen met een vluchtelingenachtergrond: Tips voor wijkteams, huisarts en praktijkondersteuner-ggz*. Geraadpleegd op 16 april 2020, van <https://www.ggdghorkennisnet.nl/thema/kennisdelingsprogramma-gezondheid-statushouders/nieuws/9474-handreiking-wijkgericht-werken-aan-de-psychische-gezondheid-van-mensen-met-een-vluchtelingenachtergrond-nu-beschikbaar?uatok=y8vpiULU8hfKCxrwXhJMo2zKQU6wQUQ>
- Bloemen, E., & Vloebergh, E. (2012) *'Gun ons de tijd...': Werkboek psychosociale begeleiding bij hervestigde vluchtelingen*. Geraadpleegd op 24 mei 2020, van https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2018/10/gun_ons_de_tijd.pdf
- Boeije, H. (2016). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. (2^e druk). Amsterdam: Boom.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019). *Asiel en integratie: Cohortonderzoek asielzoekers en statushouders 2019*. Geraadpleegd op 4 mei 2020, van <https://longreads.cbs.nl/asielenintegratie-2019/statushouders-huisvesting-en-integratie/>
- Coyle en Dugan 2012, Social isolation, loneliness and health among older adults. Caitlin E. Coyle en Elizabeth Dugan. Eerste publicatie artikel online 23-9-2012. Research article. Journal of ageing and health. Volume 24, issue 8, pages 1346-1363. Issue published 1-12-2012 <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0898264312460275>
- Custers, G. (z.d.). *Verkenning van redzaamheid*. Geraadpleegd op 10 juni 2020, van <https://www.wrr.nl/publicaties/working-papers/2016/04/16/verkenning-van-redzaamheid>
- Dagevos, J., Huijnk, W., Maliopaard, M., & Miltenburg, E. (2018). *Syriërs in Nederland: Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/06/30/syriers-in-nederland-een-studie-over-de-eerste-jaren-van-hun-leven-in-nederland>

De Gruijter, M., & Razenberg, I. (z.d.). *Verkenning: Integratiekansen van Eritrese vluchtelingen in Nederland*. Geraadpleegd op 5 mei 2020, van

<https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/integratiekansen-eritrese-vluchtelingen-nederland.pdf>

Dibbits, H. (2000). 'In Turkije gaat het tegenwoordig net zo'. De culturele repertoires van een Turks gezin in een multi-etnische wijk. *Amsterdam Sociologisch Tijdschrift*, 27 (3), 314-344. Geraadpleegd op 5 mei 2020, van <https://ugp.rug.nl/ast/article/view/23999/21451>

Download ZRM instrumentarium en handleidingen. (z.d.) Geraadpleegd op 10 juni 2020, van <https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl/producten/zelfredzaamheid-matrix/downloadaanvraag/>

Expertise-unit Sociale Stabiliteit & Kennisplatform Integratie & Samenleving. (2019). *Verhoudingen tussen Turks-Nederlandse groeperingen*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, van

<https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/verhoudingen-turks-nederlandse-groepen.pdf>

Fase, D., Klaver, J., Odé, A., Oostveen, A., & Witkamp, B. (2019). *Inhoudelijk kader nieuwkomers aan boord*. Geraadpleegd op 10 juni 2020, van https://www.openembassy.nl/wp-content/uploads/2019/10/Inhoudelijk-Kader_Nieuwkomers-aan-Boord_Regioplan_OpenEmbassy-.pdf

Gemeente Nijkerk. (z.d.). *Integratie statushouders: Beleidsvisie en doelstellingen 2019 – 2020*.

Geraadpleegd op 29 maart 2020, van

<https://api1.ibabs.eu/publicdownload.aspx?site=nijkerk&id=100052122>

Haker, F., Van den Muijsenbergh, M., Torensma, M., Van Berkum, M., Smulders, E., Looman, B., . . . Van Bokhoven, R. (2016) *Kennissynthese gezondheid van nieuwkomende vluchtelingen en indicaties voor zorg, preventie en ondersteuning*. Geraadpleegd op 15 april 2020, van

<https://www.pharos.nl/kennisbank/kennissynthese-gezondheid-van-nieuwkomende-vluchtelingen-en-indicaties-voor-zorg-preventie-en-ondersteuning/>

Hanzehogeschool Groningen. (z.d.) *Motiverende gespreksvoering*. Geraadpleegd op 10 juni 2020, van

https://professionals.hanze.nl/alle-opleidingen/zorg-en-welzijn/sociaal-pedagogisch/-psychologisch/motiverende-gespreksvoering/?gclid=Cj0KCQjww_f2BRC-ARIsAP3zarGUc2Xurfd2qFFkzaDnydchdliQ9Zu9HnlTnAlrzLH_Lfl27O1k2Z0aAiXHEALw_wcB

Huijnk, W., Dagevos, J., & Miltenburg, E. (2017). Een staalkaart van statushouders. *Mens en maatschappij*, 92 (4), 359-394. <https://doi.org/10.5117/MEM2017.4.HUIJ>

Inspectie SZW. (2019-a). *Financieel ontzorgen van statushouders op weg naar zelfredzaamheid: Een preciaire balans*. Geraadpleegd op 27 maart 2020, van

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/25/financieel-ontzorgen-van-statushouders-op-weg-naar-zelfredzaamheid-een-preciaire-balans>

Inspectie SZW. (2019-b). *Financiële zelfredzaamheid van statushouders: Een proces van begeleid loslaten*. Geraadpleegd op 24 mei 2020, van

[file:///C:/Users/dominique/Downloads/Rapport+Financiële+zelfredzaamheid+van+statushouders++een+proces+van+begeleid+loslaten%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/dominique/Downloads/Rapport+Financiële+zelfredzaamheid+van+statushouders++een+proces+van+begeleid+loslaten%20(1).pdf) (((51)))

- Inspectie SZW. (2019-c). *Rode draden notitie: De weg naar financiële zelfredzaamheid statushouders*. Geraadpleegd op 24 mei 2020, van <https://www.inspectieszw.nl/publicaties/rapporten/2019/06/27/financiele-zelfredzaamheid-van-statushouders>
- Kamerstukken II, 33086, nr. 3. (2011, 16 november). Geraadpleegd op 27 maart 2020, van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33086-3.html>
- Klaver, J., Witkamp, B., Paulussen-Hoogeboom, M., Slotboom, S., & Stouten, J. (2014). *Vluchtelingenwerk IntegratieBarometer 2014: Een onderzoek naar de integratie van vluchtelingen in Nederland*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van <https://docplayer.nl/21578022-Integratiebarometer-2014.html>
- Lauriks, S., Buster, M., De Wit, M., Van de Weerd, S., Kamann, T., Van den Boom, W., & Fassaert, T. (2020). *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix 2017*. Geraadpleegd op 9 juni 2020, van <https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl/wp-content/uploads/200303-Handleiding-Zelfredzaamheid-Matrix-2017-v2.0.pdf>
- Maas, J. (2018). 'Jij mag niet meedoen!': De pijnlijke gevolgen van uitsluiting. *Sprank*, 6-9. Geraadpleegd op 30 maart 2020, van https://www.divosa.nl/sites/default/files/sprank_bestanden/sprank-2018-09-jij-mag-niet-meedoen_1.pdf
- Meys, N. (2010). *Op weg naar een sociaal netwerk*. (Bachelorproject). [Library Universiteit Utrecht] geraadpleegd op 24 mei 2020, van <file:///C:/Users/dominique/Downloads/Bachelorscriptie%20Meys.pdf>
- Movisie. (2017, 15 september). *Participatiesamenleving anno 2017: volop kansen: Hoe staat het ervoor met de participatiesamenleving?* Geraadpleegd op 30 maart 2020, van <https://www.movisie.nl/artikel/participatiesamenleving-anno-2017-volop-kansen>
- Movisie. (2015, 8 december). *De voordelen van de participatiesamenleving*. Geraadpleegd op 27 maart 2020, van <https://www.movisie.nl/artikel/voordelen-participatiesamenleving>
- Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting. (2018). *Competenties voor financiële redzaamheid: Herziene uitgave 2018*. Geraadpleegd op 15 mei 2020, van <https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Nibud-competenties-voor-omgaan-met-geld.pdf>
- Polman, H., & Fraanje, M.J. (2019). [Brief aan Minister Koolmees w.b. advies wetsvoorstel inburgering 2021]. Geraadpleegd op 27 maart 2020, van <https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2019/08/12/advies-wetsvoorstel-wet-inburgering-2021>
- Putters, K. (2014). *Rijk geschakeerd: Op weg naar de participatiesamenleving*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van http://www.participatiehulp.nl/images/uploads/Rijk_geschakeerd.pdf
- Rijksoverheid. (2013, 17 september). *Troonrede 2013*. Geraadpleegd op 27 maart 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2013/09/17/troonrede-2013>
- Rijksoverheid. (2019-a). *Overzicht vergunninghouders 1 januari 2019*. Geraadpleegd op 12 juni 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2019/01/04/overzicht-huisvesting-vergunninghouders-1-januari-2019>

- Rijksoverheid. (2019-b). *Overzicht vergunninghouders 1 december 2019*. Geraadpleegd op 12 juni 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2019/12/01/overzicht-huisvesting-vergunninghouders-1-december-2019>
- Smal, E., & Goorts, I., (2017). *Activering, participatie en gezondheid van statushouders: Hoe te komen tot een samenhangende aanpak?* Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2018/10/Activering_participatie_en_gezondheid_van_statushouders_handreiking_Pharos.pdf
- Spitzer, M. (2018) *Eenzaamheid: De impact van sociaal isolement*. Geraadpleegd op 24 mei 2020, van <https://www.managementboek.nl/code/inkijkexemplaar/9789045036571/eenzaamheid-manfred-spitzer.pdf>
- Stichting Inspiratie Inc. (z.d.). [Korte uitleg over Inspiratie Inc.] Geraadpleegd op 30 maart 2020, van <https://www.inspiratie-inc.nl/>
- Stichting Welkom Op Weg. (z.d.) *Wat wij doen*. Geraadpleegd op 29 maart 2020, van <https://www.stichtingwelkomopweg.nl/wat-wij-doen/>
- UNHCR. (2007). *Advisory opinion on the extraterritorial application of non-refoulement obligations under the 1951 convention relating to the status of refugees and its 1967 protocol**. Geraadpleegd op 4 mei 2020, van <https://www.unhcr.org/4d9486929.pdf>
- Van Dam, L., & Stams, G.J. (2016, 6 juli). *Zelfredzaamheid is helemaal geen armoedig ideaal*. Geraadpleegd op 30 maart 2020, van <https://www.socialevraagstukken.nl/zelfredzaamheid-is-helemaal-geen-armoedig-ideaal/>
- Van den Broek, A., Van Campen, C., De Haan, J., Roeters, A., Turkenburg, M., & Vermeij, L. (2016). *De toekomst tegemoet: Leren, werken, zorgen, samenleven en consumeren in het Nederland van later*. Geraadpleegd op 24 mei 2020, van <file:///C:/Users/dominique/Downloads/De+toekomst+tegemeet.+SCR2016.pdf>
- Van den Enden, T., De Winter-Koçak, S., Booijnk, M., & De Gruijter, M. (2018). *Wat werkt bij arbeidsparticipatie statushouders*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/wat-werkt-arbeidsparticipatie-statushouders.pdf>
- Van der Linden, M., & Dagevos, J. (2019). *Nieuw in Rotterdam: De startpositie van statushouders in het SNTR-programma en van statushouders in het gemeentelijk beleid*. Geraadpleegd op 24 mei 2020, van file:///C:/Users/dominique/Downloads/NieuwinRotterdam_rapportdec2019.pdf
- Van der Veer, L. (z.d.). *De stem van de burger*. Geraadpleegd op 30 maart 2020, van <https://www.filosofie.nl/nl/artikel/46808/de-stem-van-de-burger.html?return=201701240954>
- Van Egten, C., & Beijer, C. (2019). *Statushouders alleen ontzorgen is problemen vooruitschuiven*. Geraadpleegd op 24 mei 2020, van <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s41196-019-0043-0.pdf>
- Van Lonkhuyzen, L. (2016, 1 augustus). *Veertigduizend mensen opgepakt in nasleep coupoging Turkije: Bijna tachtigduizend mensen zijn ontslagen of geschorst, zoals ambtenaren, journalisten en soldaten*. NRC. Geraadpleegd op 6 mei 2020, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/08/17/veertigduizend-mensen-opgepakt-in-nasleep-couppoging-turkije-a1516767>

Van Rooijen, M., Kahman, M., Elferink, J., & Avrić, B. (2017). *Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers: Een verkenning van het landelijke en lokale beleid*. Geraadpleegd op 28 mei 2020, van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/financiele-sociale-zelfredzaamheid-nieuwkomers.pdf>

Vilans. (z.d.-a) *Handreiking zelfredzaamheid voor wijkverpleegkundigen*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.vilans.nl/docs/producten/Handreiking_zelfredzaamheid.pdf

Vilans (z.d.-b) *Tool: Ecogram*. Geraadpleegd op 24 mei, 2020, van <http://www.invoorzorg.nl/docs/ivz/toolbox/familieparticipatie/Ecogram.pdf>

Vluchtelingenwerk Nederland. (z.d.). *Turkije: toegenomen repressie en vervolging*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/landen-van-herkomst/turkije-toegenomen-repressie-en-vervolging>

volksgezondheidszorg.info. (z.d.). *Eenzaamheid naar herkomst 2016 [Staafdiagram]*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/eenzaamheid/cijfers-context/huidige-situatie#bron--node-aanvragen-data-voor-wetenschappelijk-onderzoek>

Vrooman, C., Gijsberts, M., & Boelhouwer, J. (2014). *Verskil in Nederland: Sociaal en Cultureel Rapport 2014*. Geraadpleegd op 10 juni 2020, van https://www.researchgate.net/publication/269407129_Verskil_in_Nederland_-_Sociaal_en_Cultureel_Rapport_2014

VVD, CDA, D66, & ChristenUnie. (2017). *Vertrouwen in de toekomst: Regeerakkoord 2017 – 2021*. Geraadpleegd op 29 maart 2020, van <https://www.kabinetsformatie2017.nl/binaries/kabinetsformatie/documenten/publicaties/2017/10/10/regeerakkoord-vertrouwen-in-de-toekomst/Regeerakkoord+2017-2021.pdf#page7>

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2017) *Weten is nog geen doen: Een realistisch perspectief op redzaamheid*. Geraadpleegd op 15 april 2020, van <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2017/04/24/weten-is-nog-geen-doen>

Wildeboer Schut, J.M., & Hoff, S. (2016, 2 september). *Werkende en niet-werkende armen*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van https://digitaal.scp.nl/armoedein kaart2016/werkende_en_niet-werkende_armen/

Zelfredzaamheid. (z.d.). In *Nederlands woordenboek*. Geraadpleegd op 15 april 2020, van <https://www.woorden.org/woord/zelfredzaamheid>

Zelfredzaamheid. (2013) In *Ensie*. Geraadpleegd op 15 april 2020, van <https://www.ensie.nl/redactie-ensie/zelfredzaamheid>

ZRM Implementatie training. (z.d.) Geraadpleegd op 10 juni 2020, van <https://zrmtraining.nl/zrm-implementatietraining/>

Zuithof, M. (2018, 31 juli). *Zelfredzaamheid is een westers ideaal: Verhalen over modern burgerschap*. Geraadpleegd op 30 maart 2020, van <https://www.buurtwijs.nl/content/zelfredzaamheid-een-westers-ideaal>

Bijlagen

Bijlage 1: Zelfredzaamheidsmeter

In de zelfredzaamheidsmeter van Vilans (z.d.-a) staan tien levensgebieden, welke hieronder kort aangeduid worden:

- Huishouden: in hoeverre is de statushouder in staat om zelfstandig het huishouden te runnen en het op orde te houden.
- ADL: in hoeverre is de statushouder in staat om zelfstandig alledaagse levensverrichtingen (ADL) uit te kunnen voeren, zoals lichaamsverzorging.
- Mobiliteit: in hoeverre kan de statushouder zich buitenshuis veilig verplaatsen en redden.
- Lichamelijk functioneren: in hoeverre is de statushouder lichamelijk gezond.
- Psychisch functioneren: in hoeverre heeft de statushouder psychische problemen zoals angst en vermoeidheid en belemmeren deze het functioneren.
- Cognitief functioneren: in hoeverre zijn er wel/geen problemen op cognitief gebied.
- Sociaal netwerk: in hoeverre heeft de statushouder een betekenisvol sociaal netwerk, of is er eenzaamheid of een sociaal isolement.
- Dagbesteding: in hoeverre heeft een statushouder dagbesteding en vindt hij dit voldoende. Zinnige dagbesteding zorgt voor structuur, leidt af van zorgen en geeft een gevoel van eigen regie en van betekenis zijn, dit heeft een positief effect op de gezondheid
- Woonsituatie: in hoeverre is de woonsituatie geschikt voor de statushouder.
- Financiële situatie: in hoeverre heeft de statushouder voldoende inkomsten, kan hij dit verantwoord besteden, kan hij geld sparen voor plotselinge kosten en kan hij geldzaken organiseren (Nibud, 2018).

Bijlage 2: Toestemmingsbrief leeg

Hallo ...

Wat fijn dat je respondent wilt zijn van dit onderzoek!

In deze brief staat informatie over het onderwerp van mijn onderzoek en over een aantal zaken zoals privacy. Tijdens onze afspraak, zal ik onderstaande nog een keer vertellen.

De doelstelling van dit onderzoek is om kennis en inzicht te verwerven met betrekking tot het begeleiden van statushouders naar zelfredzaamheid. De hoofdvraag van dit onderzoek sluit hierop aan en luidt: "Op welke wijze kunnen de hulpverleners van stichting X de statushouders beter begeleiden zodat de statushouders aan het eind van het traject een hoge mate van zelfredzaamheid bereiken?". Om deze kennis en inzichten te verwerven zullen interviews gehouden worden en met de uitkomsten van de interviews zullen aanbevelingen worden geschreven aan de stichting.

Ik wil een aantal zaken vastleggen, zodat jij weet waar je aan toe bent en hier mee akkoord kunt gaan.

- Het interview duurt ongeveer 30 minuten en zal online plaatsvinden via beeldbellen.
- Tijdens het interview zal ik een geluidsopname maken. Deze gebruik ik om het interview te transcriberen en analyseren. Deze geluidsopname wordt na het onderzoek verwijderd.
- De gegevens van het onderzoek zullen zorgvuldig verwerkt worden. De resultaten worden geheel anoniem en vertrouwelijk gebruikt en gepubliceerd.
- Ten alle tijde kun je stoppen met de deelname aan het onderzoek. Ik zal jouw gegevens verwijderen.
- Je doet vrijwillig mee aan het onderzoek

Ik doe vrijwillig mee aan het onderzoek.

Dominique heeft alle bovenstaande zaken ook mondeling uitgelegd en ik ga ermee akkoord.

Al mijn vragen zijn beantwoord.

Naam respondent:

Datum:

Handtekening:

Door middel van deze brief heb ik de respondent volledig geïnformeerd over het doel van het onderzoek en de zaken die van belang zijn, dit is voor de start van het onderzoek ook mondeling toegelicht, dit is gedaan op het niveau passende bij de respondent.

Naam onderzoeker:.....

Datum:.....

Handtekening:.....

Bijlage 3: Topiclijst hulpverleners

De doelstelling van dit onderzoek is om kennis en inzicht te verwerven met betrekking tot het begeleiden van statushouders naar zelfredzaamheid. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: "Op welke wijze kunnen de hulpverleners van stichting X de statushouders beter begeleiden zodat de statushouders aan het eind van het traject een hoge mate van zelfredzaamheid bereiken?"

Ga je ermee akkoord dat er een geluidsopname van dit interview wordt gemaakt? Deze opname wordt uitsluitend gebruikt voor dit onderzoek, om het interview te transcriberen en analyseren. De gegevens zullen anoniem verwerkt worden in het onderzoek. Voordat we beginnen, zijn er nog vragen?

- 30 minuten
- Opname
- Altijd stoppen, vrijwillig
- Hoeft niet te antwoorden
- Naam niet in verslag
- Vragen?

*****Start opname*****

Ga je ermee akkoord dat er een geluidsopname wordt gemaakt gedurende dit interview?

Algemeen	Leeftijd Geslacht Functie Werkzaam bij stichting X sinds...										
Zelfredzaamheid	Betekenis zelfredzaamheid Zelfredzaamheid als doel Huidige situatie (in hoeverre zelfredzaam)										
Statushouders	Belastende factoren Beschermdende factoren Belangrijk? Wordt hier iets mee gedaan in begeleiding?										
Huidige situatie	Verwachtingen t.a.v. statushouders Begeleiding Welke gebieden? Kennis van andere gebieden? Relevant? Wel/niet? <table border="1" style="float: right; margin-left: 20px;"> <tr> <td>Financiën</td> <td>cognitief funct.</td> </tr> <tr> <td>Mobiliteit</td> <td>psych. Funct.</td> </tr> <tr> <td>Sociale zelfredzaamheid</td> <td>licham. Funct.</td> </tr> <tr> <td>ADL</td> <td>woonsituatie</td> </tr> <tr> <td>Huishouden</td> <td>dagbesteding</td> </tr> </table> Positief Negatief	Financiën	cognitief funct.	Mobiliteit	psych. Funct.	Sociale zelfredzaamheid	licham. Funct.	ADL	woonsituatie	Huishouden	dagbesteding
Financiën	cognitief funct.										
Mobiliteit	psych. Funct.										
Sociale zelfredzaamheid	licham. Funct.										
ADL	woonsituatie										
Huishouden	dagbesteding										
Gewenste situatie	Perfekte situatie, streven Wat nodig? Met doel? Waarvoor? (Kennis, over..? – methodes, wat voor..? – ondersteuning stichting, welke manier..? – collega's..? – werkwijze..? – vaardigheden..?) Hoe bereiken?										
Afsluiting	Toevoegingen? Bedankt! Behoeftte aan verslag?										

Bijlage 4: Topiclijst statushouders

Ik ben bezig met een onderzoek. In dit onderzoek ga ik kijken hoe stichting X mensen het beste kan begeleiden, zodat ze na zes maanden zoveel mogelijk zelf kunnen. Omdat jij al een aantal maanden uit het traject bent, heb ik jou gevraagd voor dit interview. Jij weet wat moeilijk en makkelijk is in Nederland en of je daar hulp bij wilt.

- 30 minuten
- Opname
- Altijd stoppen, vrijwillig
- Hoeft niet te antwoorden
- Naam niet in verslag
- Vragen?

start opname

Vind je het goed dat ik een geluidsopname maak van dit interview?

Algemeen	Leeftijd Geslacht Nationaliteit Gezinsamenstelling toen en nu										
Zelfredzaamheid	Zelfredzaam -> wat betekent dit volgens jou? <i>Zelfredzaam betekent dat je alles zelf kunt doen.</i> <i>bijv. Jij komt hier wonen en na zes maanden kun je alles zelf, of je vraagt hulp aan vrienden, buren of familie. Belangrijk? Waarom?</i>										
Huidige situatie	Bv. Wat moet je leren in Nederland om na zes maanden alles zelf te kunnen? Bv. Wat heeft stichting X jou geleerd? Bij geholpen? Bv. Hoe leert stichting X jou dat? Wat doet stichting X goed. Wat doet stichting X niet goed.										
Gewenste situatie (Op deze manier geen goede antwoorden? Hulpmiddel gebruiken.)	Waar had jij begeleiding bij nodig gehad, die je niet ontvangen hebt? <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td>Financiën</td> <td>cognitief funct.</td> </tr> <tr> <td>Mobiliteit</td> <td>psych. Funct.</td> </tr> <tr> <td>Sociaal netwerk</td> <td>licham. Funct.</td> </tr> <tr> <td>ADL</td> <td>woonsituatie</td> </tr> <tr> <td>Huishouden</td> <td>dagbesteding</td> </tr> </table> Hoe kan stichting X jou het beste helpen?	Financiën	cognitief funct.	Mobiliteit	psych. Funct.	Sociaal netwerk	licham. Funct.	ADL	woonsituatie	Huishouden	dagbesteding
Financiën	cognitief funct.										
Mobiliteit	psych. Funct.										
Sociaal netwerk	licham. Funct.										
ADL	woonsituatie										
Huishouden	dagbesteding										
Belastende en beschermende factoren	Ervaring met periode na traject <i>Jij komt uit.. het leven is daar niet hetzelfde als in Nederland.</i> Wat maakt het moeilijk voor jou? Wat maakt het makkelijk voor jou?										
Afsluiting	Nog iets zeggen? Bedankt! Behoefte aan verslag?										

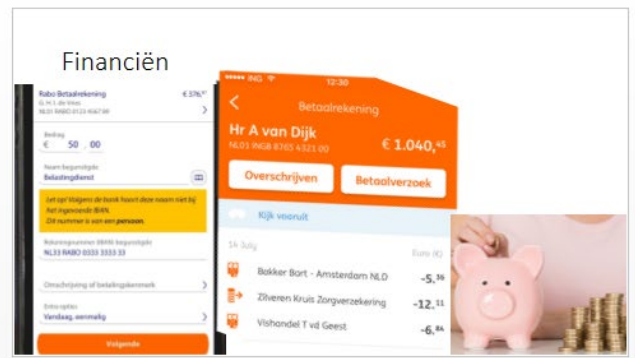
Bijlage 5: Hulpmiddel interview statushouders (levensgebieden)

1: bijvoorbeeld: jij komt in... wonen, heb je dan hulp nodig bij [zelfredzaamheidsgebied]. Wat is moeilijk aan [zelfredzaamheidsgebied]. Hoe kan stichting X helpen?	
Situatie nu – situatie start traject Hoe geleerd, wat is moeilijk, wat kan stichting doen?	Mobiliteit Kun je met de bus reizen? Kun je met de trein reizen? Kun je fietsen? Ken je verkeersregels?
Situatie nu – situatie start traject Hoe geleerd, wat is moeilijk, wat kan stichting doen?	Financiën Kun je geld betalen aan andere mensen? Kun je geld sparen? Kun je controleren of alle inkomsten en uitgaven kloppen?
Over de huidige situatie, daarna terug naar hoe ze dit gedaan hebben. Heb je vrienden die jou helpen met vragen en post? Helpen ze jou als je verdrietig bent? Komen ze naar jou om leuke dingen te doen? Wat kan stichting doen?	Sociale contacten Met wie heb je veel sociale contacten? Vrienden, familie, burens, sportclub... Had je meer sociale contacten willen hebben?
Over de huidige situatie, daarna terug naar hoe ze dit geregeld hebben. Wat bijdrage van stichting was en of wij hadden kunnen helpen.	Dagbesteding School/werk/vrijwilligerswerk Sport/hobby
Verschil met thuisland? Hulp bij nodig?	Huishouden Schoonmaken, eten kopen, koken, afval
Kunnen wij ergens mee helpen?	Woonsituatie Wat vind je van het huis? Past het huis bij jou? Moet er iets veranderen aan het huis?
Signaleren: Hoe helpen? Praten, samen zoeken naar oplossing, niks mee doen	Psychisch Stel dat: Stress, veel denken, niet blij Wat zouden we voor je kunnen doen?
Signaleren: Als we zien dat je veel pijn hebt, vragen stellen en adviseren om naar dokter te gaan? Niks doen?	Lichamelijk Stel dat: Gezondheidsproblemen Wat zouden we voor je kunnen doen?
Kunnen wij uitleggen hoe gezond eten Waarom tandenpoetsen belangrijk is	ADL Stel dat: Verplaatsen, hygiëne, kleden, eten
	Iets anders???

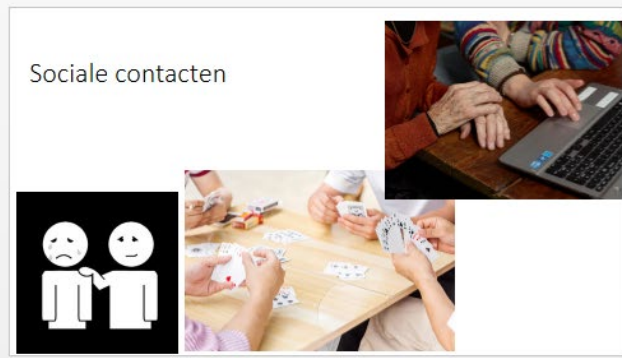
Bijlage 6: hulpmiddel interview statushouders (PowerPoint)

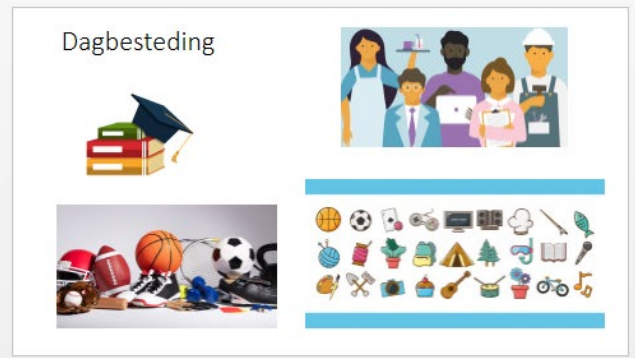
1

2

3

4

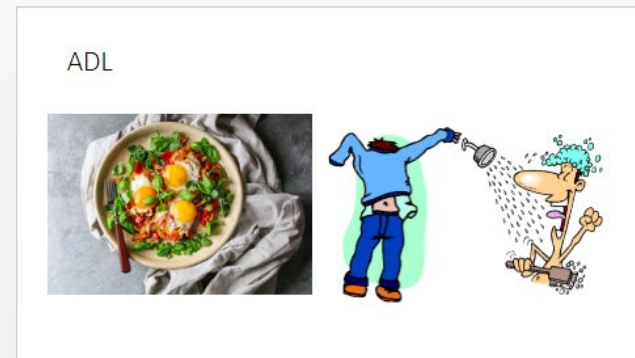
5

6

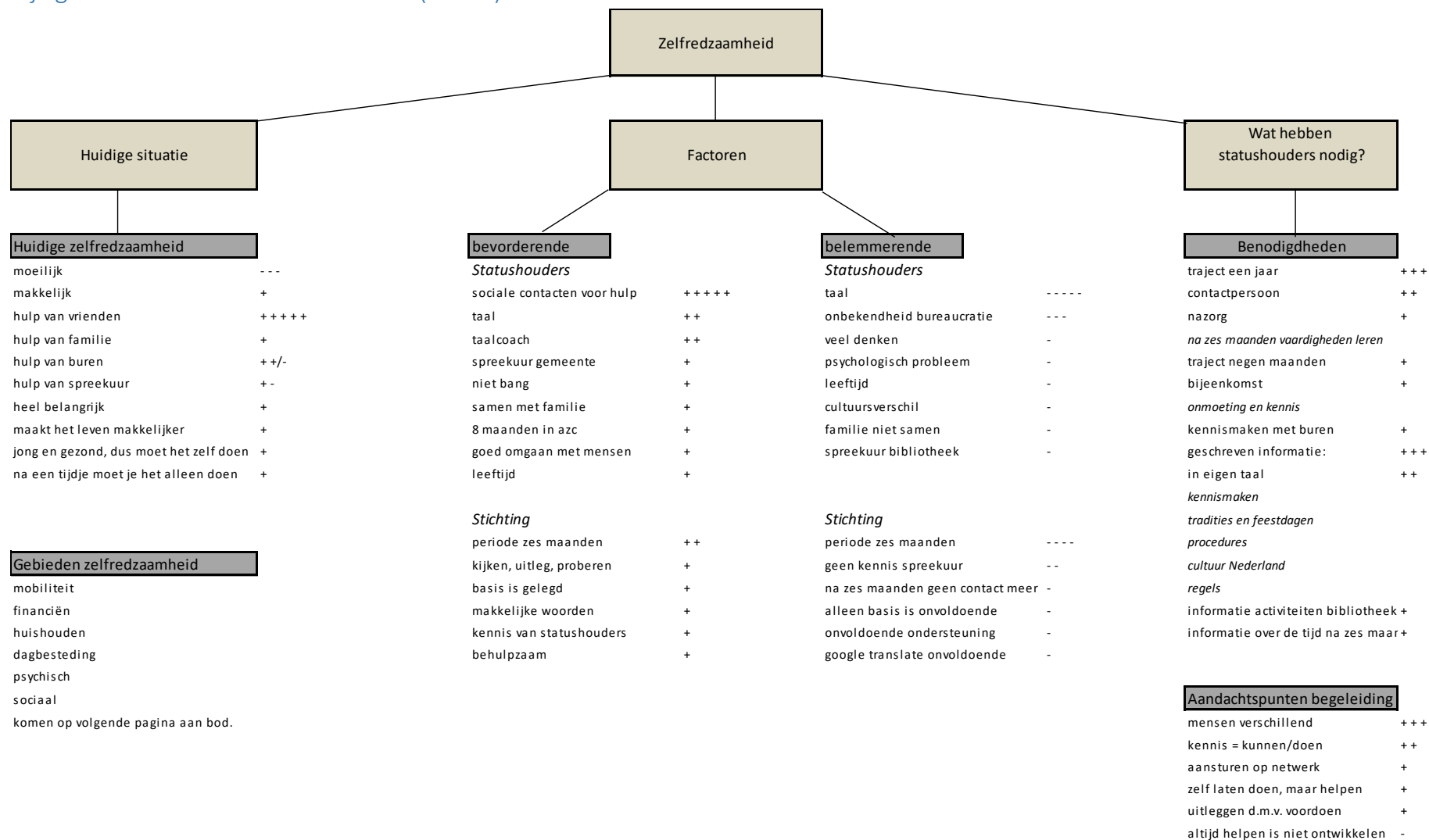

7

8

Bijlage 7.1: codeboom statushouders (deel 1)

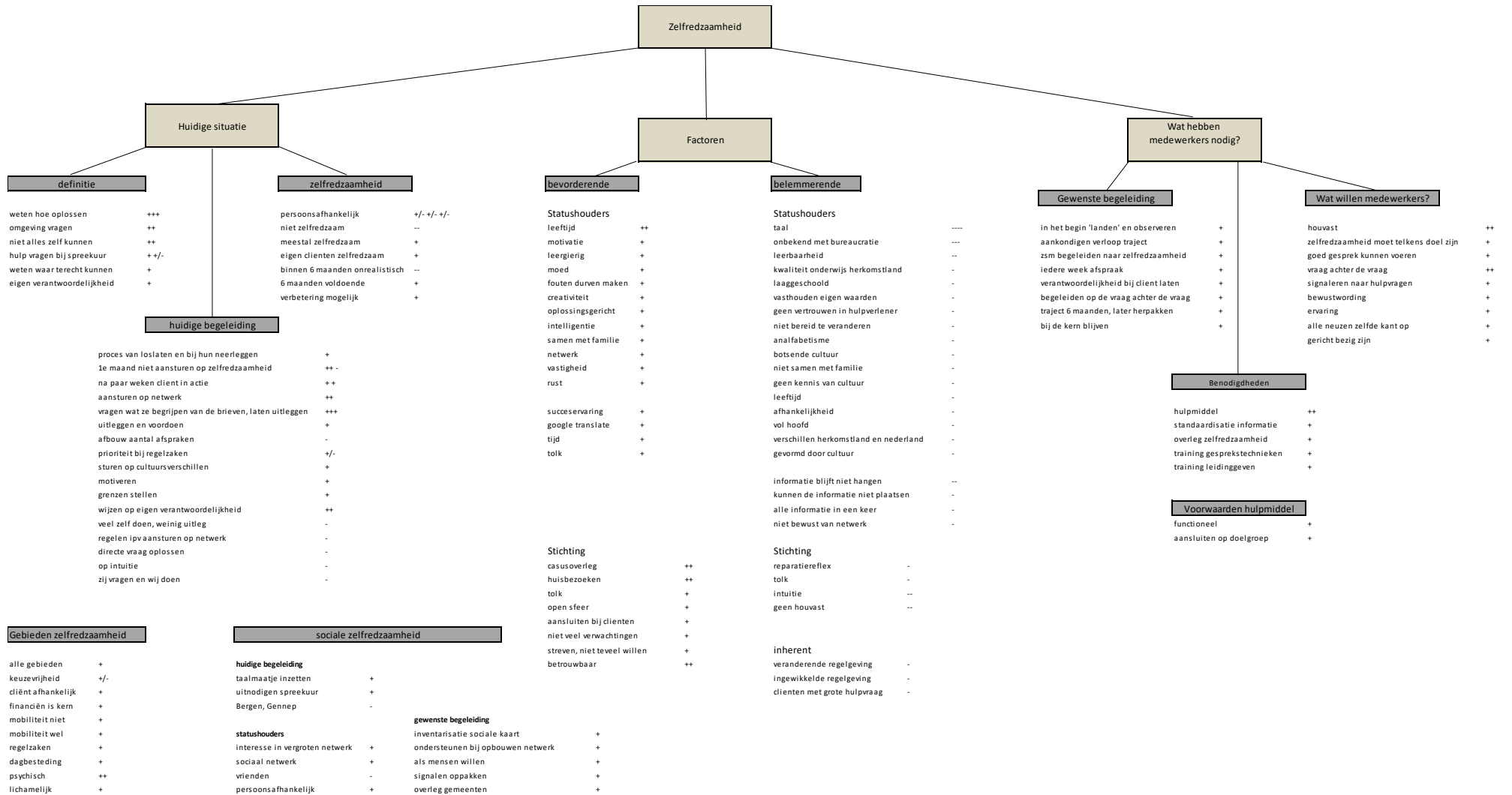

Bijlage 7.2: codeboom statushouders (deel 2)

gebieden zelfredzaamheid

mobiliteit		dagbesteding	
reizen is makkelijk	+++	sport geregeld stichting	+
geen hulp nodig van stichting	++	geen kennis verenigingen	-
zelf aanleren	+	moet vragen of iemand hier hulp bij wil	
anderen om hulp vragen	+		
vragen of mensen hulp willen	+		
stichting heeft ov-chipkaart geregeld	+		
nodig: informatie en uitleg over goedkoop reizen			
financiën		psychisch	
genoeg hulp	+++	veel denken familie	-
huidige begeleiding: inkomsten, uitgaven kennis	++	fietsen	+
begeleiding is belangrijk	+	geen hulp vragen	+
persoonsafhankelijk, extra hulp of niet		met familie praten	-
		hulp professional nodig	+
huishouden		sociaal	
makkelijk	+	sociale contacten bieden hulp	+++++
geen extra hulp nodig	+	contact met nederlanders	+
privé	-	nederlandse vrienden	+
huidig: hulp afval scheiden	+ - -	goed contact met burens	++
		taalcafe	+
		taalmaatje	+
		oppervlakkig sociaal contact	-
		na lange tijd kennismaken met burens	-
		niet alle nieuw mensen in gemeente kennen	-
		goed omgaan met mensen	+
		nodig: bijeenkomst voor nieuw contacten	+
		nodig: hulp bij kennismaken burens	-
		veel contact met mensen belangrijk	

Bijlage 8: Codeboom hulpverleners

Bijlage 9.1: Zelfredzaamheid-Matrix (deel 1)

Bijlage I: De Zelfredzaamheid-Matrix 2017

Zelfredzaamheid-Matrix[®] 2017
GGD Amsterdam

Instructie: beoordeel het huidig functioneren (hoe gaat het NU) op basis van wat u weet (informatie uit observatie, niet uit interpretatie) en ga uit van volledige zelfredzaamheid (scoor van rechts naar links). Zie de Handleiding ZRM voor verdere toelichting: www.zrm.nl

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Financiën	<ul style="list-style-type: none"> • geen inkomsten • groeiende complexe schulden 	<ul style="list-style-type: none"> • te weinig inkomsten om te voorzien in basisbehoeften of spontaan/ongepast uitgeven • groeiende schulden 	<ul style="list-style-type: none"> • inkomsten uit uitkering om te voorzien in basisbehoeften • gepast uitgeven • eventuele schulden zijn tenminste stabiel of inkomsten/ schuld wordt beheerd door derden 	<ul style="list-style-type: none"> • inkomsten uit werk/ (basis) pensioen/ vrijwillige inkomensvoorziening om te voorzien in basisbehoeften • eventuele schulden zijn in eigen beheer • eventuele schulden verminderen 	<ul style="list-style-type: none"> • uitsluitend inkomsten uit werk/ (basis) pensioen/ vrijwillige inkomensvoorziening • aan het eind van de maand is geld over • geen schulden
Werk & Opleiding	<ul style="list-style-type: none"> • geen werk(-traject)/ opleiding of werk zonder adequate toerusting/ verzekering • geen werk-zoekactiviteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • geen werk(-traject) maar wel werk-zoekactiviteiten of 'papieren' opleiding (ingeschreven maar niet volgend) of dreigend ontslag/ drop-out 	<ul style="list-style-type: none"> • werktraject gericht op participatie of werkt niet naar vermogen of volgt opleiding maar loopt achter of vrijwillig baanloos zonder sollicitatieplicht 	<ul style="list-style-type: none"> • werktraject gericht op re-integratie of tijdelijk werk of volgt opleiding voor startkwalificatie of vrijgesteld van werk en opleiding 	<ul style="list-style-type: none"> • vast werk of volgt opleiding hoger dan startkwalificatie
Tijdsbesteding	<ul style="list-style-type: none"> • afwezigheid van activiteiten die plezierig/ nuttig zijn of geen structuur in de dag • onregelmatig dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • nauwelijks activiteiten die plezierig/ nuttig zijn • nauwelijks structuur in de dag • afwijkend dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • onvoldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn maar voldoende structuur in de dag of enige afwijkingen in het dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn • dag-nacht ritme heeft geen negatieve invloed op het dagelijks functioneren. 	<ul style="list-style-type: none"> • alle tijd is plezierig/ nuttig besteed • gezond dag-nacht ritme
Huisvesting	<ul style="list-style-type: none"> • dakloos of in nachtopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • voor wonen ongeschikte huisvesting of huur of hypotheek is niet betaalbaar of dreigende huisuitzetting 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele huisvesting maar slechts marginaal toereikend of in onderhuur of niet-autonome huisvesting 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele en toereikende huisvesting • (huur)contract met bepalingen of gedeeltelijk autonome huisvesting of ingeschreven als inwonend 	<ul style="list-style-type: none"> • veilige, stabiele en toereikende huisvesting • regulier (huur)contract • autonome huisvesting
Huiselijke relaties	<ul style="list-style-type: none"> • sprake van geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> • aanhoudende relationele problemen met leden van het huishouden of dreigend geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> • erkent relationele problemen met leden van het huishouden • probeert negatief relationeel gedrag te veranderen 	<ul style="list-style-type: none"> • relationele problemen met leden van het huishouden zijn niet (meer) aanwezig of woont alleen 	<ul style="list-style-type: none"> • steunt en wordt gesteund binnen het huishouden • communicatie met leden van het huishouden is consistent open
Geestelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijke noodsituatie • een gevaar voor zichzelf/ anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • aanhoudende geestelijke aandoening maar geen gevaar voor zichzelf/ anderen • functioneren is ernstig beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijke aandoening • functioneren is beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • minimale tekenen van geestelijke onrust die voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven • functioneren is marginaal beperkt door geestelijke onrust • goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • geestelijk gezond • niet meer dan de dagelijkse beslommeringen/ zorgen

Figuur 1. Zelfredzaamheid-Matrix 2017. Overgenomen uit *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix 2017*, van Lauriks et al., 2020 (<https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl/wp-content/uploads/200303-Handleiding-Zelfredzaamheid-Matrix-2017-v2.0.pdf>). Copyright 2017, GGD Amsterdam

Bijlage 9.2: Zelfredzaamheid-Matrix (deel 2)

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Lichamelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • een noodgeval/ kritieke situatie • direct medische aandacht nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • (chronische) lichamelijke aandoening die medische behandeling vereist • functioneren is ernstig beperkt door lichamelijke gezondheidsprobleem • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamelijke aandoening • functioneren is beperkt door lichamelijke gezondheidsprobleem • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • minimaal lichamelijk ongemak dat samenhangt met dagelijkse activiteiten • functioneren is marginaal beperkt door lichamelijk ongemak • goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamelijk gezond • gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen)
Middelengebruik	<ul style="list-style-type: none"> • ernstige stoornis in het gebruik van middelen • gebruik veroorzaakt lichamelijke/geestelijke problemen die directe behandeling vereisen zoals overdosis/ drugspsychose/ hartproblemen/ ademhalingsproblemen 	<ul style="list-style-type: none"> • stoornis in het gebruik van middelen (verslaving) • gebruik veroorzaakt/ verergert lichamelijke/geestelijke problemen • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen • aan middelengebruik gerelateerde problemen thuis/ op school/ op het werk <i>maar</i> geen lichamelijke/geestelijke problemen • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen of geen middelengebruik ondanks hunkering of behandeling met potentieel verslavende middelen zonder bijgebruik • geen aan middelengebruik gerelateerde problemen 	<ul style="list-style-type: none"> • geen middelengebruik anders dan alcohol • eventueel alcoholgebruik binnen de normen voor verantwoord gebruik • geen hunkering naar gebruik van middelen
Basale ADL	<ul style="list-style-type: none"> • een gebied van de basale ADL wordt niet uitgevoerd • verhogering of uitdroging of bevulling/vervuiling 	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de basale ADL worden beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de basale ADL worden uitgevoerd <i>maar</i> een enkel gebied van de basale ADL wordt beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • gebruikt hulp(middel) zoals wandelstok/ rollator/ incontinentiemateriaal/ hulp bij voeden 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • geen gebruik van hulp(middelen)
Instrumentele ADL	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd • woningvervuiling of onder/over-medicatie of geen administratie of voedselvergiftiging 	<ul style="list-style-type: none"> • een enkel gebied van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd of uitvoering op meerdere gebieden is beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de instrumentele ADL worden uitgevoerd • uitvoering van een enkel gebied van de instrumentele ADL is beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • gebruikt hulp(middel) zoals begeleiding bij reizen met openbaar vervoer/ regelen bankzaken/ klein onderhoud huis/ grote schoonmaak 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • geen gebruik van hulp(middelen)
Sociaal netwerk	<ul style="list-style-type: none"> • ernstig sociaal isolement • geen contact met familie • geen steunende contacten of alleen belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • weinig contact met familie • nauwelijks steunende contacten • veel belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • enig contact met familie • enkele steunende contacten • weinig belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende contact met familie • voldoende steunende contacten • nauwelijks belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • gezond sociaal netwerk • veel steunende contacten • geen belemmerende contacten
Maatschappelijke participatie	<ul style="list-style-type: none"> • niet van toepassing door crisissituatie of in 'overlevingsmodus' of veroorzaakt ernstige overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • maatschappelijk geïsoleerd of veroorzaakt overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • nauwelijks participierend in maatschappij (bijwonen) of uitsluitend zorgtaken 	<ul style="list-style-type: none"> • enige maatschappelijke participatie (meedoen) <i>maar</i> er zijn hindernissen zoals vervoer/ zorgtaken/ kinderopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • actief participierend in de maatschappij (bijdragen)
Justitie	<ul style="list-style-type: none"> • zeer regelmatig (maandelijks) contact met politie of openstaande zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • regelmatig (meerdere keren per jaar) contact met politie of lopende zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • incidenteel (eens per jaar) contact met politie of voorwaardelijke straf/ voorwaardelijke invrijheidstelling 	<ul style="list-style-type: none"> • zelden (minder dan eens per jaar) contact met politie of strafblad 	<ul style="list-style-type: none"> • geen contact met politie • geen strafblad

Figuur 1. Zelfredzaamheid-Matrix 2017. Overgenomen uit *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix 2017*, van Lauriks et al., 2020 (<https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl/wp-content/uploads/200303-Handleiding-Zelfredzaamheid-Matrix-2017-v2.0.pdf>). Copyright 2017, GGD Amsterdam

Bijlage 10.1: uitwerking ecogram (deel 1)

Een ecogram brengt belangrijke sociale contacten in kaart, op verschillende leefgebieden. In het ecogram wordt familie weergegeven, vrienden, kennissen, collega's, maar ook professionals zoals een huisarts en maatschappelijk werker. Met een ecogram is in één oogopslag de omvang en kwaliteit van het netwerk duidelijk (Vilans, z.d.-b). Hieronder een citaat over het gebruik van een ecogram (Vilans, z.d.-b, p. 2).

Een ecogram heeft de vorm van een ster. We tekenen een cirkel in het hart van het schema. Daarin staat de naam van de bewoner. Vervolgens maken we rondom deze cirkel allerlei rondjes. De rondjes staan voor de persoonlijke contacten van de bewoner. Meestal gaat het om een aantal vaste gegevens:

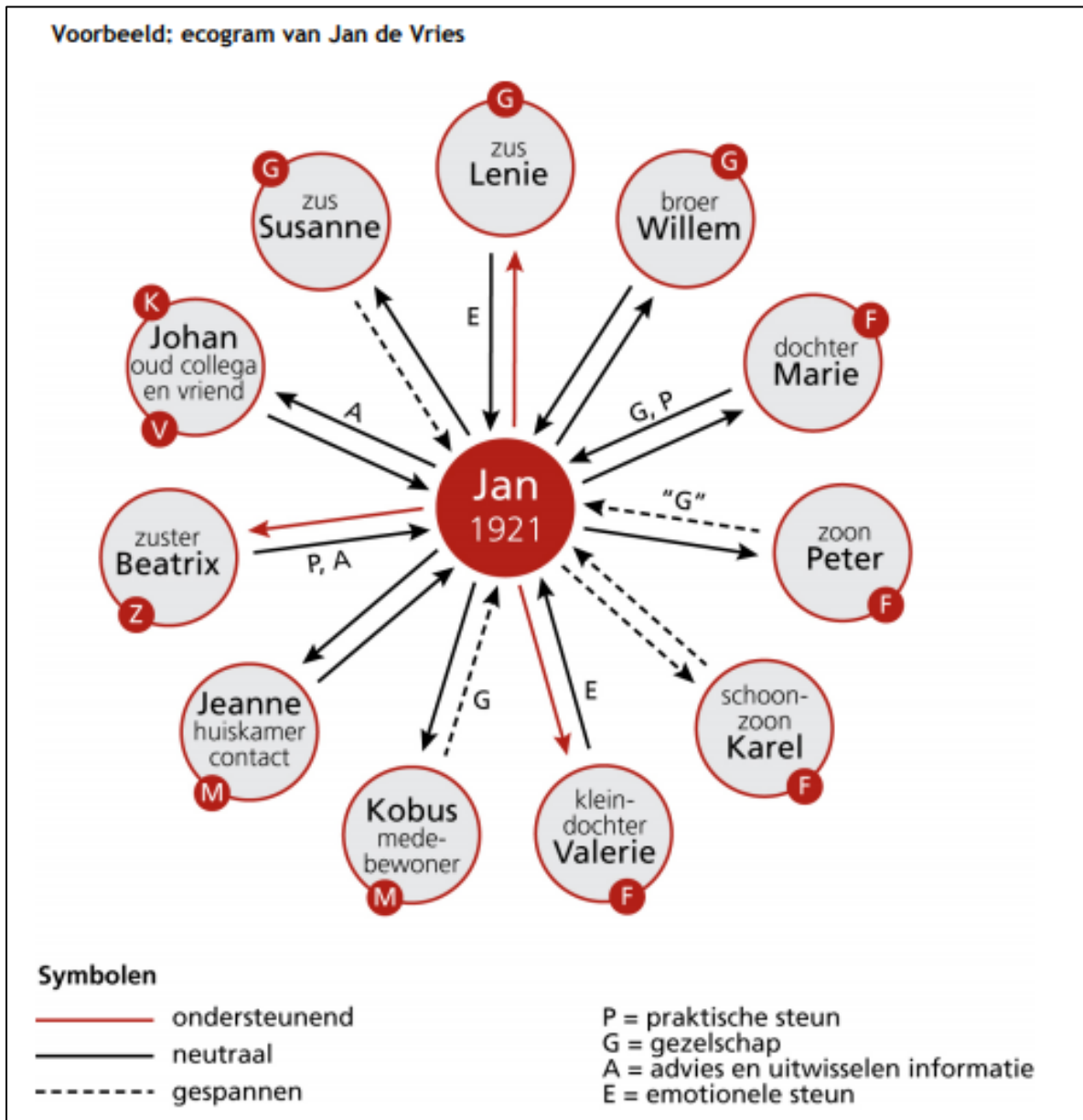
- 1) Gezin van herkomst (G). In een kleinschalige woonvorm gaat het dan meestal om broers en zusters.
- 2) Overige familieleden (F). Dit zijn (klein-)kinderen, zwagers, schoonzussen, neven en nichten.
- 3) Vrienden (V). Het contact is van persoonlijke en emotionele aard en kan een belangrijke steun zijn.
- 4) Oude burens, collega's en kennissen (K). Het contact is van sociale aard en doorgaans wat vormelijker.
- 5) Burens (B). Meestal zijn dat gang- of huiskamergenoten waarmee men een band ervaart.
- 6) Medebewoners (M). Dit zijn de contacten die een bewoner heeft in het restaurant of tijdens de activiteiten.
- 7) Raadslieden (R). De pastoor, de dominee of een Humanistisch raadsman.
- 8) Zorgverleners (Z).

De cirkels worden via een lijn verbonden met het hart. Er zijn drie soorten lijnen. Een dikke lijn voor de ondersteunende relatie. Een stippellijn voor een neutraal contact en een stippellijn wanneer de relatie gespannen is. Elke lijn is ook met een pijl gericht: van de bewoner naar de ander, van de ander naar de bewoner en wederzijds (twee pijlen). De aard van de verbinding wordt met een letter aangeduid. Een P-lijn staat voor 'praktische steun'. Een G-lijn betekent 'gezelschap'. Een A-lijn staat voor advies en uitwisselen van informatie en een E-lijn zegt dat er emotionele steun gegeven wordt. (Vilans, z.d.-b, p. 1)

Voorbeeldvragen bij het maken van een ecogram:

- Met wie praat u als u het moeilijk hebt?
- Welke rol speelt deze persoon in uw leven?
- Met wie gaat u (weleens) naar buiten?
- Hoe is het contact met familieleden?
- Bij wie gaat u wel eens op bezoek?
- Correspondeert (brieven, ansichtkaarten, fax, e-mail) u? En met wie is dat?
- Gaat u wel eens uit logeren en bij wie? (Vilans, z.d.-b, p. 2)

Bijlage 10.2: uitwerking ecogram (deel 2)

Figuur 1. Voorbeeld ecogram. Overgenomen uit *Tool: Ecogram*, van Vilans, z.d.-b. (<http://www.invoorzorg.nl/docs/ivz/toolbox/familieparticipatie/Ecogram.pdf>).

Invullijst beschermende en belastende factoren

De bedoeling van dit schema is om vooraf in kaart te brengen welke potentieel beschermende en bedreigende factoren aanwezig zijn bij een individu of een gezin. Hierdoor ben je als begeleider beter voorbereid op lastige situaties die zich kunnen voordoen. Hoe meer beschermende factoren, hoe groter de kans dat iemand het redt in de nieuwe situatie in Nederland.

Werkwijze: Ga na welke factoren van belang zijn. Het gaat om zowel negatieve (belastende) als positieve scores (beschermende). Geef de scores weer met plussen en minnen, waarbij +++ en --- de uiterste maten zijn.

Onderstaande lijst is niet uitputtend. Het is mogelijk deze lijst op maat aan te vullen.

Beschermend	Factoren (uitleg hieronder)	Belastend
	1. Leeftijd	
	2. Geslacht	
	3. Opleiding	
	4. Ontwikkeling	
	5. Gezondheid	
	6. Religie	
	7. Wooneenheid (alleenstaand/gezin)	
	8. Verwachtingen	
	9. Familie in Nederland	
	10. Geweldservaringen	
	11. Verlieservaringen	
	12. Verblijf in 'tussenland' (kamp)	
	13. Cultureel verschil land van herkomst – Nederland	
	14. Persoonlijkheidskenmerken	
	15. Uitplaatsing (individueel/groepsgewijs)	

Figuur 1. Invullijst. Overgenomen uit 'Gun ons de tijd...': Werkboek psychosociale begeleiding bij hervestigde vluchtelingen, van Bloemen & Vloeberghs, 2012. (https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2018/10/gun_ons_de_tijd.pdf)